

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government
ZYRA E KRYEMINISTRIT/ OFFICE OF THE PRIME
MINISTER/ URED PREMIJERA
AGJENCIA PËR BARAZI GJINORE / AGENCIJA ZA
RAVNOPRAVNOST POLOVA/AGENCY FOR GENDER EQUALTY

ZAKON O RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI 2015 EX-POST PROCENA REGULATORNOG UTICAJA

Priština 2017-2018

Republika e Kosovës
Republika Kosova-Republic of Kosovo
Qeveria - Vlada - Government
ZYRA E KRYEMINISTRIT/ OFFICE OF THE PRIME
MINISTER/ URED PREMIJERA
AGJENCIA PËR BARAZI GJINORE / AGENCIJA ZA
RAVNOPRAVNOST POLOVA/AGENCY FOR GENDER EQUALTY

Uz podršku Švedske vlade – Švedska agencija za razvoj i međunarodnu saradnju- SIDA

NIRËS DADA6

➤ SKRAĆENICE

- ARR – Agencija za rodnu ravnopravnost
- CEDAW – Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacija nad ženama
- SE – Savet Evrope
- EK – Evropska komisija
- EIGE – Evropski institut za rodnu ravnopravnost
- EU – Evropska unija
- FRA – Agencija Evropske unije za temeljna prava
- RZN – Rodno zasnovano nasilje
- RR – Rodna ravnopravnost
- Zakon o RR – Zakon o rodnoj ravnopravnosti
- VRK – Vlada Republike Kosovo
- ASK – Agencija za statistiku Kosova
- KCRS – Kosovski centar za rodne studije
- KIJA – Kosovski institut za javnu administraciju
- KPRR – Kosovski program za rodnu ravnopravnost
- P&P – Praćenje i procena
- MPŠRR – Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i ruralnog razvoja
- MZP – Ministarstvo za zajednice i povratak
- MKOS – Ministarstvo kulture, omladine i sporta
- MD – Ministarstvo za dijasporu
- MER – Ministarstvo za ekonomski razvoj
- MEI – Ministarstvo za evropske integracije
- MONT – Ministarstvo obrazovanja, nauke i tehnologije
- MF – Ministarstvo finansija
- MIP – Ministarstvo inostranih poslova

MZ – Ministarstvo zdravstva
MI – Ministarstvo infrastrukture
MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova
MP – Ministarstvo pravde
MKSB – Ministarstvo kosovskih snaga bezbednosti
MALS – Ministarstvo za administraciju lokalne samouprave
MRSZ – Ministarstvo rada i socijalne zaštite
MŽSPP – Ministarstvo životne sredine i prostornog planiranja
MJU – Ministarstvo za javnu upravu
MTI – Ministarstvo trgovine i industrije
NVO – Nevladine organizacije
OECD – Organizacija za saradnju i ekonomski razvoj
KP – Kancelarija premijera
SIDA – Švedska agencija za međunarodni razvoj
TAIEX – Instrument za tehničku pomoć i razmenu informacija
TRG – Tehnička radna grupa
UNESCO – Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu
UP – Univerzitet u Prištini

IZVRŠNI REZIME

POGLAVLJE I

UVOD

1.1 Značaj Zakona o rodnoj ravnopravnosti

1.2 Delokrug zadatka

1.3 Struktura izveštaja

POGLAVLJE II

Ex-post analiza

2.1 Sadržaj Ex-post analize

2.2 Nalazi i preporuke

POGLAVLJE III

3.1 Predloženi okvir za praćenje ZRR-a

3.2 Završne preporuke

▶ IZVRŠNI REZIME

Prema Ustavu Kosova, rodna ravnopravnost je zaštićena od strane države. U Ustavu je navedeno da međunarodna konvencija o ljudskim pravima, uključujući CEDAW i Evropsku konvenciju o ljudskim pravima (ECHR), prethodi nacionalnom zakonodavstvu. Kosovski program za rodnu ravnopravnost (2008) postavlja opšti okvir za integrisanje rodne ravnopravnosti u zakone, politike i javne službe. Kosovski program protiv nasilja u porodici i akcioni plan (2011-2014) opisuju uloge svih aktera koje se odnose na sprečavanje, zaštitu, rehabilitaciju/reintegraciju i koordinaciju u slučajevima nasilja u porodici.

Sprovođenje i koordinacija svih prioriteta koji su identifikovani u Nacionalnom okviru za rodnu politiku kako je opisano u Kosovskom programu za rodnu ravnopravnost je odgovornost Agencije za rodnu ravnopravnost u okviru kancelarije premijera. Proces evropskih integracija, potpisani sporazum o stabilizaciji i pridruživanju i veće političke obaveze prema instrumentima UN-a i međunarodnom pravu, kao i veća vidljivost programa rodne ravnopravnosti u regionu, naizmenično predstavlja Agenciju za rodnu ravnopravnost kao glavnu centralnu mašineriju, sa mogućnostima daljeg jačanja njenog profila, prerađivanja mandata i strateškog pristupa i rada. ARR može da se nadoveže na postojeće sektorske strategije i oblasti rada. Istovremeno, ARR mora da reši svoja stalna ograničenja i izazove sa posebnim fokusom na primenu relevantnog pravnog okvira i podsticanju donošenja politika zasnovanih na rodnim pitanjima. Analiza prikupljenih podataka o sprovođenju ZRR-a, kao i potrebe i problemi upravljanja ARR-om za institucionalno jačanje, proširenje i konsolidaciju, otkrivaju skup prioriternih pitanja i preporučuju aktivnosti za jačanje nacionalnog mehanizma Kosova kako bi ARR posao efikasniji u promovisanju agende za rodnu ravnopravnost.

Način na koji se pravni okvir za rodnu ravnopravnost razvio na Kosovu opisuje nejasan i neadekvatno održavan put. Prema mišljenju Saveta Evrope o novom predloženom ZRR-u [2015], prethodni ZRR 2014 nije imao jasne odredbe o dostupnim pravnim lekovima, uključujući pravnu zaštitu, sankcije i nadoknadu. Takođe nije bilo dovoljno jasno dodeljivanje nadležnosti svim javnim telima, uključujući Agenciju za rodnu ravnopravnost, a nedostajale su i jasne odredbe o uvođenju načela rodne ravnopravnosti i rodnom budžetiranju, koje je Agencija identifikovala kao nedostatak koji treba rešiti u novom zakonu. Međutim, isti izvor potvrđuje da je, u skladu sa EU važan problem ZRR-a na Kosovu njegovo sprovođenje. Stoga, uprkos marginalnim poboljšanjima u

sveobuhvatnosti i koherentnosti relevantne terminologije, novi zakon iz 2015. ne utiče značajno na pitanje „sprovođenja“.

Upitnik koji primenjuje ARR se ne može smatrati dovoljnim sredstvom za merenje nivoa ostvarivanja tih odgovornosti. Pitanja su opšte prirode i u nestrukturisanom obliku prilikom prelaska sa institucionalnog upravljanja na sprovođenje politike.

Ne postoje dostupni i jasno merljivi dokazi kako institucije sprovede traženu analizu. Odgovori koji se daju na upitnik ARR-a ne daju jasnu referencu na ZRR, kada se prijavljuju mere i pitanja ravnopravnosti. To ukazuje na nizak nivo svesti ciljanih institucija o primeni obavezujućih odredbi utvrđenih u odgovarajućem zakonu. Generička priroda postavljenih pitanja ograničava kvalitet i tačnost analize podataka koju ARR može izvoditi u okviru svoje programske rutine.

Uprkos podacima raspoređenih po polu i odgovarajućoj analizi koju je objavio ASK, odgovori iz upitnika odražavaju visoku potrebu za razvojem kapaciteta kojim se rešavaju nedostaci u raspoređivanju po polu pri prikupljanju i analizi podataka.

Ne postoji praksa rodnog budžetiranja u ciljanim institucijama - ispitanik upitnika. Nizak nivo svesti o ZRR-u, znanje o primenljivosti specifičnih odredbi, potvrđuje da uprkos određenom nivou komunikacije između ARR-a i drugih institucija, od ARR-a je zahtevano značajno poboljšanje kako bi konsolidovao svoju ulogu i delovao kao glavni akter RR-a u sprovođenju funkcija i odgovornosti postavljenih zakonom. Upitnik daje veoma ograničene podatke o obuci bez podataka o temama i pružanju usluga, koji bi bili od značaja za ispitanike. Ciljane institucije na pitanja o konkretnom problemu odgovaraju samo u kvantitativnom smislu.

Uprkos ograničenjima, odgovori iz upitnika pružaju zanimljive podatke, mada su ograničeni s obzirom na kvotu od 50%. U većini ciljanih institucija ova kvota se ne primenjuje iz više razloga. Međutim, postoje dve glavne identifikovane prepreke: a) kada je reč o zapošljavanju, postupci u većini slučajeva sadrže reference na i opravdani su u skladu sa Zakonom o civilnoj službi, gde je načelo jednakih mogućnosti uravnoteženo meritokratijom; b) postoji očigledan nedostatak svesti i primenjenog znanja među akterima institucionalnog upravljanja o praktičnim zahtevima primene ZRR-a u internim institucionalnim upravama, sektorskim politikama i srodnim javnim službama; Postoje i drugi nedostaci koji doprinose ovim problemima, kao što su nedovoljni ljudski resursi, neadekvatno planiranje i nedostatak podataka, preklapanje struktura i nedovoljna međuinstitucionalna komunikacija/saradnja.

Posebno zbuñujuća tačka je deo same odredbe koja glasi [cit]: ... postignuto je kada se obezbedi minimalna zastupljenost od pedeset procenata (50%) za svaki pol.

Objašnjavajući „minimum“, odredba održava standarde koji se mogu izmeriti. Prema tome, maksimalan nivo zastupljenosti može se tumačiti kao implicitan, međutim isti nedostaje u datoj odredbi.

Ispitanici upitnika potvrđuju da se ne dodeljuju finansijski i ljudski resursi za podršku potrebnim merama ili programima koje će preduzeti javna institucija. Odgovori iz upitnika pružaju jasne dokaze da planiranje mera na osnovu ZRR-a i PKRR-a ili nisu primenljive ili su veoma ograničene (učešće u sponzorisanim obukama / radionicama) u resornim ministarstvima i opštinama. Ispitanici su naveli nedostatak sredstava i nedovoljno osoblje za opravdanje takvih nedostataka.

Uprkos aktivnoj ulozi NVO-ova i mreža u zagovaranju rodne ravnopravnosti na Kosovu, zakonodavna, izvršna, pravosudna tela na svim nivoima i druge javne institucije pružaju vrlo ograničene podatke kao odgovor na upitnik u vezi usvajanja i primene posebnih mera. Potreba za posebnim merama je stvarna, a u nekim slučajevima i potvrđena od strane institucija. Nedostatak mera u većini slučajeva, kada su podaci dostupni, opravdan je nedostatkom sredstava. Međutim, čak i najuspešnijoj instituciji prema datim odgovorima, nedostaju podaci o rodno odgovornom budžetiranju ili relevantnim praksama rodne ravnopravnosti. Nedostatak regulatornih uputstava o rodno odgovornim politikama može ometati uspešnu primenu tih posebnih mera koje zahteva ZRR.

Upitnik ARR-a ne uključuje odgovore Ministarstva rada i socijalne zaštite. Prema ASK-u¹ učešće radne snage u 2017. godini iznosilo je 43.0%, gde je procenat žena koje pripadaju radnoj snazi iznosio 20% i 65,7% muškaraca. 2017. godine, na Kosovu 46.8% radno sposobnih muškaraca je zaposleno u poređenju sa 12,7% radno sposobnih žena. Isti izvor navodi: „Na pitanje da li ostvaruju svoja prava na svom poslu, u cilju ostvarivanja koristi iz šeme socijalne zaštite na poslu, podaci iz ankete pokazuju da to pravo ima samo 5%. Ovo se posebno odnosi na to da bi zakon trebalo da razmatra radnike oba pola u smislu visokog nivoa ugroženosti.

Preporučuje se okvir praćenja za merenje nivoa ispunjenja institucionalnih odgovornosti u sprovođenju politike rodne ravnopravnosti. Osim međusektorskih dimenzija, okvir će obuhvatiti sve nivoe upravljanja, kao i sudska i zakonodavna ovlašćenja. Da bi se omogućila održiva praksa rodno odgovornog budžetiranja i rodne ravnopravnosti, aktivnosti na razvoju kapaciteta, uključujući obuku, moraju se redovno pripremati i

---

¹Istraživanje radne snage K2-2017, Serija 5; Socijalne statistike, Agencija za statistiku Kosova, Priština, oktobar 2017.

integrirati u plan rada ARR-a i kosovski program za RR. U cilju postizanja najkvalitetnijih rezultata u izradi i isporuci i odgovoru na potrebe ciljnih grupa, ARR će morati da saraduje sa brojnim relevantnim institucijama i programima na regionalnom i evropskom nivou, kao što su EIGE, TAIEX, Savet Evrope, UNESCO, Regionalni savet za saradnju itd., kako bi stekli saznanje iz prethodnih praksi.

Efikasan okvir za regulatorni okvir praćenja rodne ravnopravnosti počinje tako što se osigurava da se rod odnosi na institucionalne politike i procedure. Takođe zahteva posvećeno praćenje i evaluaciju ljudskih resursa sa znanjem i kompetencijama potrebnim za prikupljanje, proveru, analizu, izveštavanje i korišćenje rodnih podataka. Učešće institucionalnih aktera doprinosi izradi nacionalnog plana za praćenje i procenu rodne ravnopravnosti i plana rada koji je rodno integrisan u svim procesima praćenja i procene. Institucije takođe moraju kreirati kulturu za korišćenje rodno osetljivih podataka kako bi informisale svoje programe.

Centralni okvir za praćenje i procenu ZRR-a je lako kohezivno sa nacionalnim sistemom praćenja, oslanja se na mehanizme za prikupljanje podataka potrebnih za merenje napretka u sprovođenju i informisanje o programima. Okvir zahteva podatke koji sadrže informacije o vrstama usluga i intervencijama koje su potrebne, kako bi se procenila efikasnost korišćenja tih usluga i intervencije, da li se njima pristupa i da li se koriste, koliko su efikasne u ostvarivanju ciljeva programa i koji je njihov ukupan uticaj na rodnu ravnopravnost na Kosovu. Ovi mehanizmi koji se koriste za prikupljanje podataka putem rutinskog programa za praćenje, istraživanje i evaluaciju i ispitivanje zahtevaju pažljiv pregled u cilju usklađivanja sa nacionalnim političkim okvirom za rodnu ravnopravnost. Oni takođe treba da budu ažurirani kako bi se osiguralo da su rodno osetljivi i kako bi obuhvatili rodne podatke navedene u planu za praćenje i procenu.

01

UVOD

Postoji nekoliko pravnih i institucionalnih mehanizama koji nastoje da osiguraju rodnu ravnopravnost na Kosovu. Prema Ustavu Kosova, rodnu ravnopravnost štiti država. U Ustavu je navedeno da međunarodna konvencija o ljudskim pravima, uključujući Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW) i Evropsku konvenciju o ljudskim pravima (ECHR), imaju prednost nad nacionalnim zakonodavstvu. Sadašnji nacionalni pravni okvir se sastoji od nekoliko zakona, ali najvažniji zakoni su Zakon protiv diskriminacije, Zakon o ombudsmanu, Zakon o rodnoj ravnopravnosti i Kosovski program za rodnu ravnopravnost (2008), kojim se utvrđuje opšti okvir za integraciju rodne ravnopravnosti u zakonima, politikama i javnim službama. Kosovski program protiv nasilja u porodici i Akcioni plan (2011-2014) detaljno opisuju uloge svih aktera u sprečavanju, zaštiti, rehabilitaciji/reintegraciji i koordinaciji u slučajevima nasilja u porodici.

Spisak u daljem tekstu opisuje sadašnje institucionalne mehanizme ² za rodnu ravnopravnost na Kosovu

Skupština Republike Kosovo

- ÷ Grupa žena poslanika
- ÷ Parlamentarna komisija za slobodu i ljudska prava, rodnu ravnopravnost, nestala lica i peticije

Nivo vlade i države Republike Kosovo

- ÷ Agencija za rodnu ravnopravnost / kancelarija premijera Republike Kosovo
- ÷ Službenici za rodnu ravnopravnost u ministarstvima i opštinama
- ÷ Službenici za rodnu ravnopravnost u resornim ministarstvima i opštinama

Mehanizmi na lokalnom nivou

- ÷ Službenici za rodnu ravnopravnost u opštinama

Nevladini akteri, kako je opisano u nastavku, smatraju se delom funkcionalnog institucionalnog mehanizma, jer omogućavaju biračima da se čuju i štite prava i ravnopravnost žena, ali i služe kao veoma korisni partneri lokalnih vlasti u pružanju socijalnih usluga i pristupa koji utiče na ugrožene grupe i odaljena područja.

- ÷ Nevladine organizacije/mreže

---

² Burimi: Kosovë

÷ Prihvatišta (u šest gradova)

Agencija za rodnu ravnopravnost u okviru Kancelarije premijera, kao što je utvrđeno u članu 7. i 8. Zakona o rodnoj ravnopravnosti, ima odgovornost za proces popunjavanja i koordinacije svih identifikovanih prioriteta u nacionalnom okviru za rodnu politiku, odnosno Kosovskog programa za rodnu ravnopravnost. Proces evropskih integracija, potpisani Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju i veće političke obaveze prema instrumentima UN-a i međunarodnom pravu, kao i veća vidljivost programa rodne ravnopravnosti u regionu, naizmenično predstavlja Agenciju za rodnu ravnopravnost kao glavnu centralnu mašineriju, sa mogućnostima daljeg jačanja njenog profila, prerađivanja mandata i strateškog pristupa i rada. ARR može da se nadoveže na postojeće sektorske strategije i oblasti rada. Istovremeno, ARR mora da reši svoja stalna ograničenja i izazove sa posebnim fokusom na primenu relevantnog pravnog okvira i podsticanju donošenja politika zasnovanih na rodnim pitanjima. Analiza prikupljenih podataka o sprovođenju ZRR-a, kao i potrebama i problemima upravljanja ARR-om za institucionalno jačanje, proširenje i konsolidaciju, otkriva skup prioriternih pitanja i preporučuje aktivnosti za jačanje nacionalnog mehanizma Kosova tako da ARR može biti efikasnija u promovisanju agende za rodnu ravnopravnost.

Potrebno je dodatno pojasniti mandat nacionalnog mehanizma koji određuje cilj i naglašava katalitičku ulogu u promovisanju rodne ravnopravnosti i sistematskom korišćenju uvođenja načela rodne ravnopravnosti kao međusektorske strategije.

1.1 Značaj Zakona o rodnoj ravnopravnosti na Kosovu

Rodna ravnopravnost se smatra osnovnom vrednošću za demokratski razvoj društva prema Ustavu Kosova. Prema članu 7.2 Ustava, institucionalna obaveze i aktivnosti su osigurane kroz sledeće:

#7.2 Republika Kosovo obezbeđuje rodnu ravnopravnost kao osnovnu vrednost za razvoj demokratskog društva, jednake mogućnosti učešća žena i muškaraca u politički, ekonomski, društveni i kulturni život i sve ostale oblasti društvenog života.

Direktna primena CEDAW-a i drugih instrumenata Međunarodnog zakona o ljudskim pravima u domaći pravni sistem na Kosovu, predviđa se članom 22 Ustava.

#22 [Direktna primena međunarodnih sporazuma i instrumenata]:

Ljudska prava i slobode, koja su utvrđena sledećim međunarodnim sporazumima i instrumentima garantovana su ovim Ustavom i direktno se primenjuju na teritoriji Republike Kosovo i imaju premoć, u slučaju konflikta, nad svim zakonskim odredbama i ostalim aktima javnih institucija:

- (1) Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima;
- (2) Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i njeni protokoli;
- (3) Međunarodna konvencija o građanskim i političkim pravima i njeni protokoli;
- (4) Okvirna konvencija Saveta Evrope o zaštiti nacionalnih manjina;
- (5) Konvencija o eliminisanju svih oblika rasne diskriminacije;
- (6) Konvencija o eliminisanju svih oblika diskriminacije žena;
- (7) Konvencija o pravima deteta;
- (8) Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovečnih i ponižavajućih postupaka ili kazni;

Direktna primena se odnosi na to da li deo međunarodnog zakona postaje deo domaćeg zakona bez potrebe za zakonodavstvom za sprovođenje. Pravni instrumenti, uključujući CEDAW opisani u članu 22, direktno se primenjuju, jer stupaju na snagu bez ikakvih daljih mera od strane Kosova. Iako nije doslovno navedeno u datom članu, direktan efekat navedenih instrumenata je implicitan, s obzirom da odredbe onih direktno primenjivih instrumenata mogu stvoriti prava na koja se građani na Kosovu mogu osloniti pred domaćim sudovima.

Međutim, u kontekstu „direktnog efekta“ važno je pomenuti da se spisak instrumenata za zaštitu ljudskih prava navedenih u članu 22. smatra neiscrpnim, jer postoje i drugi relevantni pravni instrumenti koji se mogu primeniti u praksi zaštite ljudskih prava. Direktan efekat odnosi se na sposobnost građana da primenjuju prava koja proizlaze iz samoupravnih međunarodnih pravnih instrumenata direktno u nacionalnim sudovima. Drugim rečima, ako odredba UN Konvencije ispunjava uslove da bude direktno delotvorna, nacionalni sudovi moraju osigurati prava koja takva odredba odobrava.

Rodna ravnopravnost i rodna diskriminacija su relativno dobro uspostavljeni koncepti u kosovskom zakonodavstvu. S druge strane, rodna ravnopravnost i rodna diskriminacija su još uvek prilično loše shvaćeni.

Član 24. Ustava pruža i opštu i neiscrpnu referencu, a ne solidnu pravnu osnovu, na osnovu diskriminacije, uključujući rodnu diskriminaciju i zabranu. To se potvrđuje putem sledećeg:

#24.3 Načelo jednakosti pred zakonom ne sprečava sprovođenje i usvajanje privremenih mera, neophodnih za zaštitu i napredak prava pojedinaca i grupa koje nisu jednake. Takve mere se mogu sprovesti samo do ostvarenja cilja radi kojeg su uspostavljene.

Sadašnjem Zakonu o rodnoj ravnopravnosti prethodio je sličan proglašen Uredbom UNMIK-a 2004/18³. Ovim Zakonom o rodnoj ravnopravnosti iz 2004. godine predviđeno je osnivanje Kancelarije za rodnu ravnopravnost „kao zasebne vladine institucije“ i ona se transformisala u Agenciju za rodnu ravnopravnost u okviru Kancelarije premijera 2007⁴. Agencija je centralna koordinaciona struktura za rodna pitanja unutar vlade⁵. Njeno uspostavljanje se može naznačiti kao glavno dostignuće Zakona o rodnoj ravnopravnosti iz 2004, iako je institucionalna konsolidacija još uvek u procesu. Tačna definicija i raspodela zadataka i funkcija K / ARR je bila od posebnog značaja u pogledu revizije okvira Savetodavne Kancelarije za dobro upravljanje, ljudska prava, jednake mogućnosti i rodna pitanja („SKDU“)⁶, osnovane 2002. u okviru KP-a, koja je sada preimenovana kao Kancelarija za dobro upravljanje i ljudska prava. U početku, SKDU je imao određenu nadležnost za pitanja rodne ravnopravnosti kao sastavni deo ljudskih prava. U to vreme su uspostavljene obe kancelarije, vezane za odgovarajuće zakonodavstvo kako bi koordinisale aktivnosti između Kancelarije/Agencije za rodnu ravnopravnost i SKDU-a, ali kako je procenjeno nedavnom pravnom analizom⁷ sprovedenom u ime Saveta Evrope, o predloženom nacrtu zakona o rodnoj ravnopravnosti, nadležnosti dve kancelarije su se donekle preklapale i to je dovelo do neslaganja i nedovoljne saradnje između njih.

Zakon o rodnoj ravnopravnosti iz 2004. godine, obuhvata odredbe o rodnoj ravnopravnosti i protiv diskriminacije, i uspostavio je nekoliko akcionih planova o rodnoj

---

³Zakon o rodnoj ravnopravnosti, Službeni list 16/2015.

⁴Administrativno uputstvo br. 2007/3 o primenu Uredbe UNMIK-a 2001/19 o izvršnom ogranaku Privremenih institucija samouprave.

⁵Njene nadležnosti su definisane Uredbom br. 16/23 o organizacionoj strukturi Kancelarije premijera (2013).

⁶Sada Kancelarija za dobro upravljanje, ljudska prava, jednake mogućnosti i nediskriminaciju („KDU“) nakon usvajanja Uredbe br. 16/23 o organizacionoj strukturi Kancelarije premijera, (2013).

⁷ Mišljenje o Nacrtu zakona o rodnoj ravnopravnosti – Unapređenje zaštite ljudskih prava na Kosovu – Zajednički projekat EU i Saveta Evrope 2012-2014.

ravnopravnosti, kao što su Kosovski program o rodnoj ravnopravnosti 2008-2013, Akcioni plan protiv nasilja u porodici 2011-2014. Kasnije, Agencija je razvila i sprovela Akcioni plan za sprovođenje Rezolucije 1325 Saveta bezbednosti UN-a, a nastavila je da bude na čelu procesa institucionalne koordinacije u njegovom sprovođenju.

Ovaj zakon je zamenjen drugim zakonom koji je usvojen 2015. godine, ali sve do danas nije dopunjeno sekundarno zakonodavstvo za podršku standardima jednakosti i efikasnih aktivnosti politika opisanih u odredbama zakona iz 2004. ili 2015. godine, koji ima veliku važnost [primenjivost] u oblasti ove analize. Zakon o rodnoj ravnopravnosti, iz 2015. godine, usvojen je bez odgovarajuće ex-ante procene pravnog obrazloženja i primenjivosti novog zakonodavstva, uključujući očekivane finansijske implikacije i predviđanje za preispitivanje sekundarnog zakonodavstva. U ovoj tački, dve predviđene i usvojene uredbe prema ovom zakonu, odnosno Uredba (GRK) br. 06/2017 o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mesta u Agenciji za rodnu ravnopravnost i Uredba (GRK) br. 12/2016 o dužnostima i odgovornostima odgovarajućih službenika za rodnu ravnopravnost u ministarstvima i opštinama, predstavljaju samo početnu osnovu za sprovođenje standarda utvrđenih u odgovarajućem pravnom i političkom okviru.

Način na koji se pravni okvir za rodnu ravnopravnost razvio na Kosovu opisuje nejasan i neadekvatno održavan put. Prema mišljenju Saveta Evrope o novom predloženom ZRR-u [2015], prethodni ZRR 2014. nije sadržao jasne odredbe o dostupnim pravnim lekovima, uključujući pravnu zaštitu, sankcije i nadoknadu. Takođe nije bilo dovoljno jasno dodeljivanje nadležnosti svim javnim telima, uključujući Agenciju za rodnu ravnopravnost, a nedostajale su i jasne odredbe o uvođenju načela rodne ravnopravnosti i rodnom budžetiranju, koje je Agencija identifikovala kao nedostatak koji treba rešiti u novom zakonu. Međutim, isti izvor potvrđuje da je, u skladu sa EU važan problem u ZRR-u na Kosovu njegovo sprovođenje. Stoga, uprkos marginalnim poboljšanjima u sveobuhvatnosti i koherentnosti relevantne terminologije, novi zakon iz 2015. ne utiče značajno na pitanje „sprovođenja“. Dodatim novim konceptima kao što su uvođenje načela rodne ravnopravnosti, rodno budžetiranje, seksualna orijentacija, verzija za 2015. se ne može kvalifikovati kao izmenjen zakon; takođe se ne može smatrati novim zakonom.

S obzirom na specifičnosti institucionalnog okruženja na Kosovu, podeljene nadležnosti između administracije UN-a i institucija samouprave, uz donošenje novog zakona o rodnoj ravnopravnosti, čini se jasno da zakonodavac nije bio spreman da obezbedi kontinuitet između prethodne verzije [2004] i nove verzije [2015] ZRR-a. Iako sadrži detalje o novim neophodnim konceptima kao što je rodno odgovorno budžetiranje i

uvođenje načela rodne ravnopravnosti, zakon iz 2015. zaostaje u svom sprovođenju zbog nepotpunog spiska odobrenih podzakonskih akata potrebnih za ovu i druge komponente uključene u novi zakon.

1.2 Delokrug zadatka

Izrada izveštaja o ex-post proceni koji sažima nalaze u vezi sa uticajem i preporukama za bolje regulisanje, revidiranje politika i planiranja aktivnosti za izabrane odredbe Kosovskog zakona o rodnoj ravnopravnosti, bio je delokrug dužnosti koje će se ostvariti od strane jednog konsultanta, višeg pravnog eksperta angažovanog u okviru projekta “Institucionalno jačanje Agencije za rodnu ravnopravnost i rodni mehanizama na Kosovu” koji finansira SIDA, a sprovodi konzorcijum Nira i DADA6.

Na osnovu ovih nalaza, konsultant će izraditi odgovarajuće tehničke preporuke za sprovođenje nalaza ex-post procene. Dalje, kao deo izveštaja o proceni, konsultant će izraditi instrumentalni predlog u jednom detaljnom procesu i principima kojima će se voditi okvir za praćenje ZRR-a i aktivnostima koje će se kasnije preduzeti od strane Agencije i navedenog projekta.

U sprovođenju ovog zadatka, konsultant je bio obavezan da radi sa i pod vođstvom višeg rukovodstva ARR-a i u bliskoj komunikaciji sa Odeljenjem za pravne poslove ARR-a. Kao prvi zadatak zahteva se pregled prikupljenih i obrađenih podataka prikupljenih kroz naknadni upitnik koji koristi osoblje ARR-a u svojoj praksi. Prilikom strukturisanja izveštaja o ex-post proceni i izrade predloženog nacrtu, konsultant bi trebao da se konsultuje sa Smernicama Vlade Kosova za ex-post evaluaciju zakonodavstva i predloži nacrt izveštaja. Nacrt izveštaja o proceni bi trebao da preispita i odobri ARR pre nego što postigne konačni oblik. Isto tako, konsultant bi u konačnom nacrtu izveštaja o proceni trebalo da odrazi sve komentare i preporuke zaposlenih u ARR-u. Od konsultanta je takođe zatraženo da sprovede radionicu orijentacije za Radnu grupu za ex-post evaluacije ZRR-a i sve identifikovane aktere koji su uključeni u proces donošenja odluka za uključivanje preporuka iz ex-post evaluacije, sa namerom da se izgradi održiva praksa u praćenju sprovođenja zakonskog i političkog okvira za rodnu ravnopravnost na Kosovu.

Kao što je gore navedeno, ključni zadatak bio je da se izveštaj zasnuje na podacima prikupljenim preko upitnika i intervju sa osobljem ARR-a sa posebnim fokusom na sledeće članove ZRR-a.

Do oktobra 2016. godine Agencija za rodnu ravnopravnost složila se da proceni sledeće komponente izražene u članovima ZRR-a, predmet izveštaja o proceni koji bi pripremio konsultant:

a) Statistički podaci razvrstani po polu,

Član 5 Opšte mere za sprečavanje rodne diskriminacije i osiguranje rodne ravnopravnosti

1. U cilju sprečavanja i eliminisanja rodne diskriminacije i postizanja rodne ravnopravnosti, institucije Republike Kosovo koje uključuju tela na svim nivoima zakonodavnih, izvršnih, sudskih i drugih javnih institucija su odgovorne za sprovođenje zakonodavnih i drugih mera uključujući:

1.1. Analizu statusa žena i muškaraca u odgovarajućoj organizaciji i oblasti;

1.8. Rodnu podela svih podataka i prikupljenih statističkih podataka koji se beleže, registruju, obrađuju i takođe dostavu ovih podataka Agenciji za statistiku Kosova.

b) Rodno odgovorno budžetiranje,

Član 5 Opšte mere za sprečavanje rodne diskriminacije i osiguranje rodne ravnopravnosti

1. U cilju sprečavanja i eliminisanja rodne diskriminacije i postizanja rodne ravnopravnosti, institucije Republike Kosovo koje uključuju tela na svim nivoima zakonodavnih, izvršnih, sudskih i drugih javnih institucija su odgovorne za sprovođenje zakonodavnih i drugih mera uključujući:

1.5. Uključivanje rodnog budžetiranja u sve oblasti, kao neophodno sredstvo za garantovanje da se načelo rodne jednakosti poštuje u prikupljanju, distribuciji i raspodeli resursa;

Član 8 Funkcije i odgovornosti

1. Agencija u okviru svog delokruga ima sledeće odgovornosti:

1.4. Učestvuje u pripremi zakona, podzakonskih akata, strategija i programa kako bi se osiguralo uvođenje rodne ravnopravnosti i rodno budžetiranje.

1.8. Organizuje obuku za uključivanje rodne ravnopravnosti i rodnog budžetiranja za institucije;

Član 12 Relevantni službenici za rodnu ravnopravnost u ministarstvima i opštinama

2. Dužnosti i odgovornosti relevantnih službenika za rodnu ravnopravnost treba da uključuje:

2.2. Uključivanje rodne ravnopravnosti i budžetiranja u izradu i sprovođenje politika;

c) Organizaciono funkcionisanje Agencije:

Član 7 Agencija za rodnu ravnopravnost

Agencija za rodnu ravnopravnost je Izvršna agencija (u daljem tekstu Agencija), koja deluje u okviru Kancelarije premijera (KP).

Član 9 Organizacija agencije

1. Agenciju vodi Izvršni direktor koji je odgovoran za vođenje, rad i upravljanje Agencijom.

2. Imenovanje, razrešenje, funkcije i odgovornosti izvršnog direktora vrše se u skladu sa relevantnim odredbama koje važe na Kosovu.

3. Organizacija, strukturisanje i funkcionisanje Agencije uređuje se podzakonskim aktom predloženim od strane Agencije i usvojenim od strane Vlade.

Član 10 Finansiranje

1. Sredstva za rad Agencije za rodnu ravnopravnost obezbeđuju se iz budžeta Republike Kosovo.

Član 11 Kosovski program za rodnu ravnopravnost

1. Agencija za rodnu ravnopravnost će koordinisati pripremu Kosovskog programa za rodnu ravnopravnost, pratiti njegovo sprovođenje i godišnje izveštavati Vladu o njegovom sprovođenju.

d) Uspostavljanje rodnih institucionalnih mehanizama:

Član 7 Agencija za rodnu ravnopravnost

Agencija za rodnu ravnopravnost je Izvršna agencija (u daljem tekstu Agencija, koja deluje u okviru Kancelarije premijera (KP).

Član 11 Kosovski program za rodnu ravnopravnost

1. Agencija za rodnu ravnopravnost će koordinisati pripremu Kosovskog programa za rodnu ravnopravnost, pratiti njegovo sprovođenje i godišnje izveštavati Vladu o njegovom sprovođenju.
2. Vlada će razmatrati i odobriti Kosovski program za rodnu ravnopravnost i trebalo bi da godišnje izveštava Skupštinu o njegovoj primeni, a ovi izveštaju postaju javni.

Član 12 Relevantni službenici za rodnu ravnopravnost u ministarstvima i opštinama

1. Sva ministarstva i opštine su obavezni da imenuju odgovarajuće službenike za rodnu ravnopravnost koji imaju dovoljno profesionalnog kapaciteta i izdvoje dovoljno sredstava iz budžeta kako bi koordinisale sprovođenje odredaba ovog zakona.

Član 13 Ombudsman

Ombudsman je institucija za ravnopravnost koja se bavi slučajevima vezanim za rodnu diskriminaciju, u skladu sa procedurama utvrđenim Zakonom o ombudsmanu.

Član 14 Političke stranke

Političke stranke su svojim delima obavezne da sprovedu mere za promovisanje jednakog učešća muškaraca i žena u vlastima i organima stranaka u skladu sa odredbama člana 6. ovog zakona.

e) Jednaka zastupljenost polova i učešće.

Član 5 Opšte mere za sprečavanje rodne diskriminacije i osiguranje rodne ravnopravnosti

1. U cilju sprečavanja i eliminisanja rodne diskriminacije i postizanja rodne ravnopravnosti, institucije Republike Kosovo koje uključuju tela na svim nivoima zakonodavnih, izvršnih, sudskih i drugih javnih institucija su odgovorne za sprovođenje zakonodavnih i drugih mera uključujući:

1.4. Osiguranje da su postupci selekcije, regrutovanja i imenovanja, uključujući i za vodeće pozicije, u skladu sa zahtevima za jednakom zastupljenošću žena i muškaraca;

1.6. Utvrđivanje odgovarajućih ljudskih i finansijskih resursa za programe, projekte i inicijative za postizanje rodne ravnopravnosti i jačanje žena;

Član 6 Posebne mere

1. Javne institucije preduzimaju privremene posebne mere kako bi ubrzale ostvarivanje stvarne jednakosti između žena i muškaraca u područjima gde postoje nejednakosti.

2. Posebne mere mogu da uključuju:

2.1. Kvote za postizanje jednake zastupljenosti žena i muškaraca;

2.2. Programe podrške za povećanje učešća manje zastupljenog pola u donošenju odluka i javnom životu;

7. Zakonodavna, izvršna, pravosudna tela na svim nivoima i druge javne institucije dužni su da usvoje i sprovedu posebne mere za povećanje zastupljenosti pola koji nije dovoljno zastupljen, dok se ne postigne ravnopravna zastupljenost žena i muškaraca u skladu sa ovim zakonom.

8. Jednaka rodna zastupljenost u svim zakonodavnim, izvršnim i pravosudnim organima i drugim javnim institucijama postiže se kada se obezbedi minimalna zastupljenost od pedeset procenata (50%) za svaki pol, uključujući njihove organe upravljanja i odlučivanja.

Član 14 Političke partije

Političke stranke su svojim delima obavezne da sprovedu mere za promovisanje jednakog učešća muškaraca i žena u vlastima i organima stranaka u skladu sa odredbama člana 6. ovog zakona.

Član 16 Zabrana rodne diskriminacije u šemama socijalnog osiguranja na poslu
2. Odredbe suprotne načelu jednakog tretmana obuhvataju one zasnovane na polu, bilo direktno ili indirektno, za:

2.2. Utvrđivanje obavezne ili opcione prirode učešća u šemi za socijalno osiguranje na radu;

Dok je izvršavao zadatke radna grupa se stalno suočava sa izazovima i sfidama

- ÷ Nedostatak metodologije konkretno usvojene u smislu specifičnosti ZRR-a treba da se smatra ključnim izazovom. Tokom procesa pregleda i konsultovanja dokumenata za izradu izveštaja o naknadnoj proceni, nije postojala metodologija koja bi se razvila za vođenje ovog procesa procene. Iako postoje zvanične smernice za sprovođenje naknadne procene, takođe treba smatrati da je svaki zakon specifičan i da se za svaki zakon treba razviti jasna metodologija u skladu sa prirodom zakona i prirodom procene. Takav preduslov je naročito primećen prilikom sprovođenja analize kako bi se utvrdio intenzitet deficita rodne ravnopravnosti u oblastima javne politike, a osim toga bukvalno je potvrđen u službenim smernicama o proceni naknadnog regulatornog uticaja, uz napomenu da „Metodologija postavlja opšti okvir koji reguliše procenu zakonskih odredbi i / ili zakona. Standardizovan je u prirodi i sistematičan. Međutim, obim stvarne analize treba prilagoditi zakonu koji je pod nadzorom. " Ovaj nedostatak je ozbiljno uticao na proces, jer je ostalo nejasno koja se ex-post procena trebala sprovesti. Iako zvanične smernice identifikuju tri vrste ex-post analiza, tj. proces, autputi, uticaj, može se potvrditi da je upitnik dizajniran na osnovu smernica za obavljanje tri testa: usklađenost, učinak i funkcije / uticaj. Međutim, pitanja postavljena u upitniku za prikupljanje podataka koji se tiču tri testa izgleda da ne odgovaraju kriterijumima testa koji su utvrđeni u smernicama. Upitnik ima lošu strukturu koja prati listu ciljanih institucija, a ne šemu koja se fokusira na testiranje⁸ Upitnik ima lošu strukturu koja prati listu ciljanih institucija, a ne šemu koja se fokusira na testiranje ili tematsku podelu koja se odnosi na određene članove ZRR-a i povezana pitanja koja su navedena u smernicama. U upitniku koji se primenjuje, pitanja su pogrešno formulisana, što dovodi do nejasnih,

---

⁸ Kao što je predloženo na strani 27 službenih smernica o naknadnoj regulatornoj proceni uticaja.

nemerljivih i generičkih izjava ispitanika. Upitnik ne daje jasnu referencu na određene pokazatelje vezano za proces, usklađenost i uticaj, koji su sadržani u odgovarajućem zakonu i u svom političkom okviru, tj. Kosovskom programu rodne ravnopravnosti. Stoga se može zaključiti da su neadekvatna pitanja i slaba struktura upitnika u velikoj meri doveli u pitanje tačnost prikupljenih podataka i značajan nivo poteškoća u merenju usklađenosti, uticaja i učinka, kao i izvlačenje korisnih preporuka. Nedostatak jasne metodologije i stalne pomoći za Ex-post radnu grupu i Agenciju kao vodeće institucije u ovom procesu, monumentalni zadatak i za sofisticirane i dobro razvijene institucije u javnoj upravi i sa dovoljnom internom ekspertizom u razvijenim zemljama, treba ih podvući kao glavne faktore koji su oštetili i uticali na kvalitet upitnika.

- ÷ Ex-ante procena ZRR-a nedostaje. Ex-ante procena ZRR-a nije urađena. Zbog toga cilj, kratkoročni ciljevi i povezani pokazatelji učinka na početku nisu jasno navedeni. Osnovne vrednosti pokazatelja takođe nisu utvrđene. U idealnom slučaju, ex-ante procena sadrži skup dugoročnih, kratkoročnih ciljeva i pokazatelje učinka kojima se napredak meri, kao i osnovne vrednosti sa kojima se efekti uticaja upoređuju.
- ÷ Nedostatak jasnih rokova za prikupljanje podataka. Mana, koja je posebno prouzrokovala prepreke u prikupljanju podataka, bila je u velikoj meri prikazivanje ne koherentnosti, kao i različiti vremenski rokovi koje su izabrali institucionalni ispitanici za odgovaranje na pitanja koja se nalaze u upitniku. Sa druge strane, ARR je informisana sa dosta kašnjenja o programu za ex-post procenu Zakona o RR i za podršku i potrebno angažovanje od njenog osoblja. Na proces su zaista uticali takvi nedostaci među različitim akterima uključenim u procesu.
- ÷ Nedostatak podrške resursa. ARR i ostali relevantni akteri nisu dobili prethodnu ili tekuću tehničku podršku, iako nisu imali prethodnu obuku ili saznanja o ex-post proceni, što se dodaje nedostatku znanja i opšte prakse u proceni okvira politike u vladi Kosova.
- ÷ Podaci i informacije su prikupljeni i obrađeni koristeći instrument, sugerisan od strane OEBS-a, tokom faze orijentacije za uticaj ex-post procene. Proces odražava snažnu potrebu za intervencijom i unapređenje institucionalnih i ljudskih kapaciteta u prikupljanju podataka, programskom i strateškom praćenju,

i štaviše, u prikupljanju podataka odvojenih prema polu. Ove ex-post procene i prikupljanje podataka razvijeni su u situaciji nedovoljnih ljudskih resursa za ARR. Između vremenskog perioda ex-post procene, oktobar 2016. do septembra 2017. godine, ARR se suočila sa najvećim nedostatkom osoblja i zbog toga nisu mogli da deluju na proaktivan način i da sprovedu posete unutar ciljanih institucija kako bi ih pritiskali da dostave podatke. Izgleda da je ex-post inicijativa preduzeta na taj način da takvi višedimenzionalni procesi za procenu zahtevaju dodatne resurse, kako ljudskih tako i finansijskih, i ne mogu se završiti kao "uobičajeni posao" ili kao dodatak u dnevnim obavezama osoblja ARR-a. Pored toga, tokom procesa prikupljanja podataka, ARR ne može pažljivo slediti i sprovoditi proces prikupljanja podataka i da pregleda kvalitet podataka dostavljenih od strane ostalih institucija. Izgleda da tokom procesa, ARR-u nisu pružene uputstva o ovom pitanju i treba naglasiti da obezbeđivanje kvaliteta prikupljanja podataka ne može se tretirati kao dodatni zadatak za sadašnje osoblje, već iziskuje specijalizovane i dobro obučene ljudske resurse, kojima ARR ne raspolaže u vreme sprovođenja ove ex-post procene. Ovo je uticalo kako na količinu prikupljenih podataka, tako i na njihov kvalitet, što je automatski uticalo na rezultate ove procene i samim tim i na izveštaj. Uprkos stalnoj pomoći, dodatnim obezbeđenim resursima, napore koje je uložila pravna kancelarija ARR-a za očuvanje kanala za komunikaciju sa svim ciljanim resornim institucijama, ovi koraci rezultiraju na ustručavanje, odgovore/statistike koje nisu detaljne kao što se zahteva u upitniku, zakonu i neodgovarajuće shvatanje standarda zakona o RR od strane osoblja ciljanih institucija. Shodno tome, ex-post procena rizikuje da ne uključi i odrazi sve aktivnosti i preduzete radnje ili ne u stvarnom životu, već samo one koje su izveštavane i za koje je obezbeđena informacija i koja je stavljena na raspolaganje timu ARR-a i kasnije i konsultantu.

- ÷ Poslednje, ali ne i najmanje važno, s obzirom na stratešku posvećenost Kosova na evropskom nivou, proces integracije u EU ima poseban uticaj na kosovsko institucionalno okruženje, jer zahteva uvođenje mnogih novih propisa. Ex-post procena uticaja ZRR-a obuhvata specifični period razvoja ARR-a i ostalih srodnih institucija, pre svega njihovu tranziciju u okviru procesa stabilizacije i pridruživanja. Potrebno je prilagoditi veliki broj regulatornih instrumenata, koji proizlaze iz približavanja kosovskog zakonodavstva sa *acquis communautaire*. Poznato je da zahtevi EK imaju značajnu ulogu u visini administrativnih troškova. Međutim, postoji jak pritisak i sve veća potražnja za optimizacijom uloge javne uprave u obezbeđivanju ravnopravnosti i jednakog pristupa

informacijama za građane. Pored nepotpunih podzakonskih akata koji podržavaju sprovođenje ZRR-a, postojali su loši kanali komunikacije između ARR-a i centralnih / lokalnih institucija u izveštavanju o podacima i merama. Tokom analiziranog perioda, samo nekoliko institucija je prijavilo potrebne podatke o sprovođenju ZRR-a. Ovo odražava ne samo nizak nivo svesti o politici / zakonskom okviru o rodnoj ravnopravnosti, već takođe potvrđuje istaknuti rizik od institucionalne odgovornosti i upravljanja, vladavine prava, kao i stavove javne uprave o prioritetima „izvan“ sektora.

Iz prethodno navedenih razloga, proces procene se od početka suočavao sa nedostatkom odgovornosti, što je ometalo učešće u analizama, izradu preporuka i postavljanje prioriteta. Stoga je zapošljavanje konsultanta bilo samo za izradu izveštaja o ex-post proceni sa verodostojnim nalazima i izvodljivim preporukama.

1.3 Struktura izveštaja

Poglavlje II izveštaja predstavlja sadržaj ex-post procene ZRR-a. Definiše okvir politike, dugoročne i kratkoročne ciljeve ZRR-a i predstavlja skup pokazatelja merenja koji se koriste. Prvi pododeljak pruža dodatne analize vladinih mera za osiguranje standarda rodne ravnopravnosti u okviru institucionalnog okruženja, različitih institucionalnih i tematskih inicijativa. Drugi pododeljak predstavlja status i dinamiku pokazatelja ishoda. Ovaj odeljak prikazuje nalaze ex-post procene uticaja usmerene na određene članove ZRR-a. Ovo poglavlje kombinuje kvantitativne i kvalitativne metode za analizu. Dopunske kvalitativne metode zasnivaju se na: (i) upitniku resornim institucijama i relevantnim ključnim akterima o postizanju dugoročnog cilja i kratkoročnih ciljeva ZRR-a i glavnih instrumenata za postizanje ciljeva, i (ii) izveštaj EK za 2017 o napretku sprovođenja procesa stabilizacije i pridruživanja. Na osnovu ex-post procene uticaja ZRR-a, poslednje poglavlje III ponovo definiše glavni problem, diskutuje o osnovnim pokretačima i efektima problema i predlaže okvir za efikasno i participativno praćenje ZRR-a i njegovog političkog okvira, a takođe sadrži ključne konačne preporuke za poboljšanje ZGG-a u tri posebne oblasti: instrumentalna, institucionalna i socijalna oblast.

02

➤ EX-POST ANALIZA

2.1 Kontekst ex-post analize

Proces ex-post procene uticaja Zakona o rodnoj ravnopravnosti pokrenula je Pravna kancelarija u okviru kancelarije premijera Kosova uz podršku Misije OEBS-a na Kosovu. Međutim, proces je ostao nepotpun, jer je ograničen u početnoj/orijentacionoj fazi koja se bavila ARR-om o važnosti, korisnosti i upotrebljivosti prikupljenih i analiziranih podataka kako bi se podržala analiza uticaja datog zakonodavstva. Uprkos planiranoj orijentaciji osoblja ARR-a, od strane iste kancelarije i u okviru dotičnog okvira tehničke pomoći je odlučeno, kako bi se ZRR uključio u odgovarajući spisak zakona [primarno zakonodavstvo] koji bi služio kao pilot spisak zakona koji će biti procenjeni tj. čiji će se uticaj primene nakon stupanja na snagu meriti, odnosno izvršiće se ex-post procena.

Ex-post procena je relativno nova praksa na Kosovu. Nove inicijative ovakvih dimenzija, iako pohvalne u svom delokrugu, mogu dovesti do loših ili nikakvih rezultata ako pripremni posao nije preduzet za pripremu osnove za ex-post evaluaciju. Normalno, za ex-post inicijative se zahteva preduslov, uspostavljanje sistema praćenja i evaluacije, instrumenata i razvoj kapaciteta onih koji su zaduženi za sprovođenje takvih inicijativa. U vreme kada je ova ex-post aktivnost pokrenuta, sistem praćenja i instrumenti za prikupljanje podataka nisu izrađeni i uspostavljeni od strane KP-a ili ostalih institucija. Takođe nisu obezbeđene aktivnosti za razvoj veština i izgradnju kapaciteta za ex-post procenu za subjekte javne uprave na Kosovu od kojih se očekivalo da sprovedu aktivnosti ex-post procene.

Do jula 2014. godine Pravna kancelarija u okviru KP-a je izradila *Smernice o ex-post evaluaciji zakonodavstva u Republici Kosovo* ", ... osmišljena da podrži službenike javnih institucija, kao i sve zainteresovane strane (javni i privatni akteri uključeni u proces sprovođenja) tokom procesa ex-post evaluacije.”⁹

Kako je navedeno u članu 8. funkcije i odgovornosti ARR-a Zakona o rodnoj ravnopravnosti, odgovarajući zakon daje Agenciji za rodnu ravnopravnost značajan

---

⁹ *Smernice o ex-post evaluaciji u Republici Kosovo, str.9*

autoritet da prati njegovu primenu i predlaže i objavljuje propise koji osiguravaju punu primenu zakona, kroz sledeće odredbe:

#8.1. [ARR] promoviše, podržava, koordiniše i sprovodi primenu odredaba ovog zakona i podzakonskih akata izdatih u skladu sa ovim zakonom;

#8.2. [ARR] predlaže Vladi izmene i dopune zakona i podzakonskih akata, kao i usvajanje drugih mera za primenu ovog zakona, u skladu sa važećim zakonskim procedurama;

U tom cilju, kako to zahteva uobičajeni postupak, trebalo je dobiti saglasnost i mišljenje Agencije pre početka procesa ex-post procene regulatornog uticaja. Umesto toga, tokom sastanka konsultanta, koji je napisao ovaj izveštaj o proceni, sa osobljem Agencije, otkriveno je da je Agenciji dostavljena odluka da se aktivnosti ex-post procene ZRR-a sprovedu, bez njenog prethodnog znanja i saglasnosti. Štaviše, u odluci da se sprovede ex-post procena ZRR-a nedostaju ostali bitni elementi koje vredi naglasiti:

- a) Ex-post procena je pokrenuta u roku od 15 meseci nakon odobrenja ZRR-a, dok se sekundarno zakonodavstvo treba usvojiti. Nema jasne indikacije da je uspostavljen redovni proces prikupljanja podataka o programu rodne ravnopravnosti, kako to zahteva dotični važeći zakon. Osim toga, postoje konkretni standardni pokazatelji OECD-a¹⁰ da efikasna i realna procena treba da se sprovede u vremenskom okviru koji omogućava poštovanje institucionalnog stava i tačnost podataka. U nastavku su opisana pitanja opšte prakse na koja je potrebno dati odgovore kao deo analize uticaja, u cilju merenja prethodno navedenih standardnih pokazatelja:

Uokvireni deo teksta. 1: Ishodi orijentisani na proces i bitni ishodi regulatorne politike.

Upravni [orijentisani na proces]

÷ *Koliko dugo traje sprovođenje propisa u smislu vremena potrebnog za osoblje ili hronološko vreme (od početka do kraja)?*

¹⁰ Merenje regulatornog učinka: Procena regulatornog uticaja i regulatorne politike", Cary Coglianese, Stručni dokument br. 1, OECD, avgust 2012.

- ÷ *Koliko sprovođenje propisa košta vladu (novčani troškovi, procenat budžeta, broj osoblja, procenat osoblja, itd.)?*
- ÷ *Da li regulator donosi propise koji minimiziraju naknadne sporove ili parnice?*

Demokratski [orijentisani na proces]

- ÷ *Koliko članova javnosti učestvuje u procesu donošenja odluka?*
- ÷ *U kojoj meri je to učešće značajno (npr. kvalitet komentara, uticaj komentara)?*
- ÷ *Koji je nivo javne podrške ili uočljiv legitimitet uredbe?*

Tehnokratski [suštinski]

- ÷ *Koliko je uredba efikasna u rešavanju problema za koji je izrađena (npr. zdravlje, životna sredina, upravljanje finansijskim rizikom, itd.)?*
- ÷ *Kakav je kvalitet naučne analize na kojoj se zasniva uredba?*
- ÷ *U kojoj meri su subjekti koji se regulišu uredbom usklađeni sa istom?*

Ekonomski [suštinski]

- ÷ *Da li je uredba isplativa?*
- ÷ *Koliko je uredba efikasna (npr. koje su njene neto koristi)?*
- ÷ *Kakvi su uticaji uredbe na ukupnu ekonomiju (npr. posao, konkurentnost, inovacije)?*

U datom periodu, tj. 18 meseci od usvajanja novog zakona o rodnoj ravnopravnosti, nije moguće odgovoriti na ova standardna pitanja. Pored toga, uzimajući u obzir nepotpuno sekundarno zakonodavstvo, nedostatak sistema praćenja programa RR-a i odgovarajuće prikupljanje kvalitativnih podataka, sa velikom sigurnošću se može zaključiti da ex-post procena nije planirana na odgovarajući način. Pored toga, prethodna navedena pitanja dovode do zaključka da je predloženi vremenski period za vršenje ex-post procene nerazuman.

- b) Kao što je prethodno navedeno, kada je ex-post procena pokrenuta, sekundarno zakonodavstvo nije usvojeno. Usvajanje sekundarnog zakonodavstva je u ovom slučaju od velikog značaja s obzirom da se bavi organizacionom i institucionalnom strukturom Agencije za rodnu ravnopravnost i mehanizmima za osiguranje rodne ravnopravnosti u resornim ministarstvima i opštinama. Treba

napomenuti da su tokom izrade novog zakona o rodnoj ravnopravnosti, mnoga resorna ministarstva i opštine arbitrarno izabrale da reorganizuju poziciju i zadatke službenika za rodnu ravnopravnost u njihovim organizacionim strukturama. Ovaj arbitrarni potez je dodatno destabilizovao već slabu institucionalnu strukturu SRR-ova i smanjio njihova ovlašćenja. U vreme pisanja ovog izveštaja, pozicija SRR-ova u resornim ministarstvima i opštinama nije značajno poboljšana i njihova organizaciona pozicija još uvek nije usklađena sa zahtevima zakona. Važno je napomenuti da je odgovarajuća uredba ¹¹ za službenike za rodnu ravnopravnost u resornim ministarstvima i opštinama na Kosovu usvojena 16.09.2016.

- c) Tokom perioda istraživanja 2016-2017, političku situaciju na Kosovu karakteriše ozbiljna institucionalna stagnacija povezana sa složenim pitanjima kao što je usporeni dijalog Kosovo-Srbija, parlamentarna kriza vezana za predloženi sporazum o graničnom sporu između Kosova i Crne Gore, post-izborna kriza vlade, i nedavni razgovori o Sudu za ratne zločine.

Ovo su neki od razloga zbog kojih je institucionalna dinamika diskursa i sprovođenje politike rodne ravnopravnosti u velikoj meri oslabljeno.

2.2 Nalazi i preporuke

Ulaganjem značajnih napora da se sprovede reflektivna i konzistentna analiza uticaja Zakona o RR, veliki deo procesa se fokusira na trenutnu praksu PRU-a koja može pomoći u postizanju ciljeva. Uzimajući u obzir da je Zakon o RR donet pre samo 18 meseci, i nepotpun skup podzakonskih akata, manjak ex-ante analize uticaja i povezane dvosmislene korelacije između trenutnog zakona i prethodnog koji je odobrila Misija Ujedinjenih nacija na Kosovu, postavljeno je pitanje da li da se analizira ceo ili deo zakona, održavanjem troškova takve analize na najrazumnijem mogućem nivou. Drugi i najvažniji razlog posebnog fokusa je povezan sa tematikom - prirodom ili fokusom na indeks analize uticaja regulatornog okvira rodne ravnopravnosti. U tom smislu, prethodno navedeni članovi nisu jednostavan kvantifikovani skup odredbi, izabrani da mere kako se

---

¹¹Uredba (VRK) br. 12/2016 o dužnostima i odgovornostima relevantnih službenika za rodnu ravnopravnost u ministarstvima i opštinama na Kosovu [doneta Odlukom Vlade br. 02/109, 16. septembra 2016.].

ciljni zakon primenjuje, uprkos vrlo kratkom vremenu od njegovog objavljivanja i uštede resursa filtriranjem procenta ishoda. Ovi članovi ukazuju na strateške prioritete zakona i srodne politike. Pored toga, u najnovijim primerima slične prakse, analiza uticaja rodne ravnopravnosti širom Evrope meri se prema: uvođenju načela, odgovarajućoj edukaciji i odgovarajućem budžetiranju, efikasnim institucionalnim mehanizmima / strukturama, pokazateljima liderstva i učešća ili složenim pokazateljima. Važno je da je 2013. godine Statistička komisija Ujedinjenih nacija (odlukom 42/102) usvojila Minimalni skup rodni pokazatelja, skup čine 52 kvantitativna pokazatelja i 11 kvalitativnih pokazatelja koji se bave relevantnim pitanjima vezanim za rodnu ravnopravnost i / ili osnaživanje žena, kao vodič za nacionalnu proizvodnju i međunarodnu kompilaciju rodne statistike. U odsustvu odgovarajuće analize ex-ante procene uticaja ZRR-a i relevantne povezane pokazatelje ishoda, specifični članovi pored postojećeg nacionalnog skupa rodni prioriteta odražavaju na vrlo značajnom nivou indeksni nivo usklađenosti sa međunarodnim standardima postavljenim od strane Statističke komisije UN-a i tako stvaraju čvrstu osnovu za uključivanje podataka o rodni pitanjima na Kosovu u istaknute prakse komparativnog istraživanja. Formalno, s obzirom na domaće standarde, odgovarajuće smernice za ex-post analizu regulatornog uticaja koji je odobrila i objavila vlada, omogućava delimičnu procenu određenog zakona, tj. analize zasnovane na tematici/pokazateljima, u okolnostima u kojima:... *‘bi bilo poželjno da se reše određena pitanja sprovođenja koja su navedena u jednoj ili nekoliko odredbi, ili da se reši jedno određeno pitanje dela zakonodavstva*¹².

U nastavku sledi rezimirani opis glavnih nalaza iz procene dostupnih podataka i povezane preporuke obuhvaćene delovima sadržanim i regulisanim posebnim članovima Zakona o RR

---

¹² Smernice za Ex-post procenu zakonodavstva u Republici Kosovo, stav 41, strana 19 [engleska verzija], odobrena i objavljena od strane Vlade Kosova / Kancelarije premijera, Priština, jul 2015.

a) Statistike razvrstane po polu		Nalazi	Preporučene mere
	<p>Član 5 Opšte mere za sprečavanje rodne diskriminacije i osiguranje rodne ravnopravnosti</p> <p>1. U cilju sprečavanja i eliminacije rodne diskriminacije i postizanja rodne ravnopravnosti, institucije Republike Kosovo, koje obuhvataju organe na nivoima zakonodavnih, izvršnih, sudskih i ostalih javnih institucija, su odgovorne za sprovođenje zakonskih i ostalih mera uključujući:</p>	<p>N. 1 Upitnik koji primenjuje ARR se ne može smatrati dovoljnim instrumentom za merenje nivoa ispunjavanja ovih odgovornosti. Pitanja su opšteg karaktera i u nestrukturisanom obliku prilikom prelaska od institucionog upravljanja na sprovođenje politike.</p>	<p>P. 1 Preporučuje se uspostavljanje okvira praćenja za merenje nivoa ispunjavanja institucionalnih odgovornosti u sprovođenju politike rodne ravnopravnosti. Pored međusektorske dimenzije okvira, isti će uključiti sve nivoje upravljanja, kao i sudska i zakonodavna ovlašćenja.</p>
<p>1.1. Analiziranje statusa žena i muškaraca u odgovarajućim organizacijama i oblastima;</p>	<p>N. 2 Ne postoje dostupni i jasni merljivi dokazi o načinu na koji institucije sprovode traženu analizu. Odgovori dati na upitnik ARR-a ne daju jasnu referencu na ZRR prilikom prijavljivanja mera i problema koji se odnose na ravnopravnost. Ovo ukazuje na nizak nivo</p>	<p>P. 2 Proces praćenja i izveštavanja, koji treba da uredi i reguliše ARR, treba da se zasniva na pokazateljima i ciljevima, da meri napredak i uticaj. Tokom sprovođenja takvih procesa, takođe su potrebni provereni izvori podataka.</p>	

		<p>svesti ciljnih institucija o primeni obavezujućih odredbi utvrđenih u odgovarajućem zakonu. Opšti karakter pitanja ograničava kvalitet i tačnost analize podataka koju ARR može sprovesti kao deo svoje programske rutine.</p>	
	<p>1.8. Podela svih podataka i prikupljenih statističkih informacija prema polu treba da bude evidentirana, registrovana, obrađena i obavezno dostavljena Agenciji za statistiku Kosova.</p>	<p>N. 3 Uprkos podacima razvrstanim po polu i odgovarajućim analizama objavljenim od strane ASK-a, odgovori na upitnik odražavaju veliku potrebu za razvoj kapaciteta za rešavanje nedostataka u razvrstavanju podataka po polu koji se prikupljaju i analiziraju.</p>	<p>P. 3 Za sprovođenje ove odredbe potrebni su revizija sekundarnog zakonodavstva na osnovu Zakona o RR i odgovarajući kontinuirani razvoj kapaciteta za rešavanje potreba civilnih službenika. ARR će morati da saraduje sa ASK-om ili barem da ima efikasne kanale komunikacije kako bi istraživanje i objavljivanje postalo praksa a ne rutina zasnovana na projektu. Potreban je dalji razvoj stepena saradnje između ARR-a i svih ciljanih institucija.</p>
<p>POK</p>			

	<p>Član 5 Opšte mere za sprečavanje rodne diskriminacije i osiguranje rodne ravnopravnosti</p> <p>1. U cilju sprečavanja i eliminacije rodne diskriminacije i postizanja rodne ravnopravnosti, institucije Republike Kosovo, koje obuhvataju organe na nivoima zakonodavnih, izvršnih, sudskih i ostalih javnih institucija, su odgovorne za sprovođenje zakonskih i ostalih mera uključujući:</p>	Videti N. 1	Videti P.1
	<p>1.5. Uključivanje rodnog budžetiranja u svim oblastima, kao neophodni instrument koji garantuje da se načelo rodne ravnopravnosti poštuje prilikom prikupljanja, distribucije i raspodele sredstava;</p>	<p>N. 4 Ne postoji praksa rodnog budžetiranja koja se primenjuje u ciljanim institucijama – anketiranim u upitniku. Međutim, treba razviti i koordinisati napore u cilju izgradnje jedne zajednice praksi. Na primer, sada je preduzeto nekoliko koraka prema odvojenim analizama podataka, kao deo preispitivanja srednjoročnog okvira rashoda [br. korisnika grantova/subvencija</p>	<p>P. 4 Praksa rodno odgovornog budžetiranja treba da bude izgrađena od strane ARR-a kroz: a) regulisanje sekundarnog zakonodavstva; b) izgradnju kapaciteta ciljnih civilnih službenika, službenika za RR na centralnom i lokalnom nivou; c) inkorporisanjem relevantnih pokazatelja i ciljeva ARR-a za praćenje Zakona o RR.</p>

	razvrstanih prema polu]	
<p>Član 8 Funkcije i odgovornosti</p> <p>1. U okviru svojih nadležnosti, Agencija je odgovorna:</p> <p>1.4. da učestvuje u pripremi zakona, podzakonskih akata, strategija i programa kako bi se osiguralo uvođenje načela rodne ravnopravnosti i rodno budžetiranje.</p>	<p>N. 5 Nizak nivo svesti o Zakonu o RR, znanja o primenljivosti specifičnih odredbi, potvrđuje da uprkos određenom nivou komunikacije između ARR-a i drugih institucija, od ARR-a je potrebno značajno poboljšanje kako bi konsolidovala svoju ulogu i delovala kao glavni akter u oblasti RR u sprovođenju funkcija i odgovornosti utvrđenih zakonom.</p>	<p>P. 5 Okvir praćenja ARR-a će u početku služiti za praćenje godišnjeg plana rada ARR-a. Ovo će pomoći u merenju učinka ARR-a, rezultata u odnosu na odredbe Zakona o RR.</p>
<p>1.8. da organizuje obuku za uključivanje rodne integracije i rodno budžetiranja za institucije;</p>	<p>N. 6 Upitnik daje veoma ograničene podatke o obuci bez posebnih tematskih i detalja o pružanju usluga korisnih za učesnike. Ciljane institucije odgovaraju na pitanja o ovom konkretnom problemu samo u kvantitativnom smislu. U upitniku nije prijavljena nijedna posebna</p>	<p>RP. 6 Da bi se omogućila održiva praksa rodno odgovornog budžetiranja i rodne ravnopravnosti, aktivnosti razvoja kapaciteta, uključujući obuku, moraju se redovno pripremati i integrisati u plan rada ARR-a i kosovski program</p>

	<p>sesija o rodno odgovornom budžetiranju i/ili uvođenju načela rodne ravnopravnosti. Kosovski Institut za javnu upravu ne odgovara na upitnik.</p>	<p>o RR-u. U cilju postizanja najkvalitetnijih rezultata u osmišljavanju i isporuci i odgovoru na potrebe ciljnih grupa, ARR će morati da saraduje sa brojnim relevantnim institucijama i programima na regionalnom i evropskom nivou, kao što su EIGE, TAIEX, Savet Evrope, UNESCO, Savet za regionalnu saradnju itd., u cilju učenja iz prethodnih praksi. Kapaciteti KIJU-a moraju se dalje jačati putem tehničke i finansijske pomoći za pružanje sveobuhvatnih obuka o Zakonu o RR-u.</p>
	<p>Član 12 Relevantni službenici za rodnu ravnopravnost u ministarstvima i opštinama</p> <p>2. Dužnosti i odgovornosti relevantnih službenika za rodnu ravnopravnost uključuju:</p>	

	<p>2.2. Uvođenje načela rodne ravnopravnosti i rodnog budžetiranja u izradi i sprovođenju politika;</p>	<p>N. 7 Odgovori na upitnik ne daju jasne dokaze da se rodna ravnopravnost i rodno odgovorno budžetiranje na odgovarajući način shvataju i primenjuju od strane resornih ministarstava i opština.</p>	<p>P.7 Praksa rodne integracije i rodno odgovornog budžetiranja treba da bude izgrađena od strane ARR-a kroz: a) regulisanje sekundarnog zakonodavstva; b) izgradnju kapaciteta ciljnih civilnih službenika, službenika za RR na centralnom i lokalnom nivou; c) inkorporisanje relevantnih pokazatelja i ciljeva u okvir praćenje ZRR-a ARR-a.</p>
<p>c) Organizaciono funkcionisanje Agencije</p>	<p>Član 7. Agencija za rodnu ravnopravnost</p> <p>Agencija za rodnu ravnopravnost je izvršna agencija (u daljem tekstu Agencija), koja deluje u okviru kancelarije premijera (KP).</p> <p>Član 9. Organizacija agencije</p> <p>1. Agenciju predvodi izvršni direktor koji je odgovoran za administraciju, rad i upravljanje Agencijom.</p> <p>2. Imenovanje, razrešenje, funkcije i</p>		

odgovornosti izvršnog direktora vršice se u skladu sa relevantnim odredbama koje važe na Kosovu.

3. Organizacija, strukturisanje i funkcionisanje Agencije uređuje se podzakonskim aktom predloženim od strane Agencije koji usvaja Vlada.

N. 8 Uprkos činjenici da regulatorna osnova postoji, ARR se suočava sa ograničenjima u ljudskim/finansijskim resursima, što je potvrđeno njenim upravljanjem tokom konsultacija organizovanih u okviru ovog zadatka. Ova ograničenja su značajno uticala na učinke i napredak koji su potrebni za primenu ZRR-a i PKRR-a.

P. 8 Zajednički konsultativni sastanci sa KP-om, Ministarstvom finansija, donatorima koji rade u oblasti RR-a, ljudskih prava, socijalne inkluzije na Kosovu, i rukovodstvom ARR-a mogu se koristiti kao instrumenti za zagovaranje povećanja odgovornosti i dostupnosti resursa među donosiocima odluka i donatorima. Analize situacije i/ili ARR-a i Institucionalnog mehanizama za RR na Kosovu mogu prethoditi pripremama i diskusijama na ovim sastancima.

Član 10. Finansiranje

1. Finansijska sredstva za rad Agencije za rodnu ravnopravnost obezbeđuju se iz

Videti N. 8

Videti P. 8

	budžeta Republike Kosovo.		
	<p>Član 11. Kosovski program za rodnu ravnopravnost</p> <p>1. Agencija za rodnu ravnopravnost će koordinisati pripremu Kosovskog programa za rodnu ravnopravnost, pratiti njegovo sprovođenje i godišnje izveštavati Vladu o njegovom sprovođenju.</p>	<p>N. 9 Kao što je prethodno navedeno, upitnik koji primenjuje ARR se ne može smatrati dovoljnim instrumentom za merenje nivoa ispunjenja odredaba ZRR-a ili konkretnije kratkoročnih i dugoročnih ciljeva PKRR-a. Ovo se ne odnosi samo na kvalitet i efektivnost instrumenta, već se može zaključiti da je potrebno nekoliko izvora informacija i specifičnih instrumenata za praćenje tačnog napretka. Nizak kvalitet odgovora datih na upitnik dovodi do razumne sumnje da izveštaj o napredovanju ARR-a ne sadrži značajne zaključke o rezultatima i uticaju PKRR-a.</p>	<p>P. 9 Izveštavanje o napretku KPRR-a trebalo bi da bude integralno povezano sa mrežom praćenja ZRR-a u cilju dobijanja merljivih rezultata o postizanju cilja KPRR-a. Štaviše, ovaj proces treba da pomogne u strukturiranju izveštaja informisanjem o godišnjim planovima rada/ciljevima ARR-a, koji dovode do rezultata u glavnim javnim sektorima i nivoima upravljanja.</p>
d) Uspostavljanje institucija	<p>Član 7. Agencija za rodnu ravnopravnost</p>		

Agencija za rodnu ravnopravnost je izvršna agencija (u daljem tekstu Agencija), koja deluje u okviru kancelarije premijera (KP).

Član 11. Kosovski program za rodnu ravnopravnost

1. Agencija za rodnu ravnopravnost će koordinisati pripremu Kosovskog programa za rodnu ravnopravnost, pratiti njegovo sprovođenje i godišnje izveštavati Vladu o njegovom sprovođenju.

Videti N. 9

Videti P. 9

2. Vlada razmatra i odobrava Kosovski program za rodnu ravnopravnost i na godišnjem nivou izveštava Skupštinu o njegovoj primeni i o ovim izveštajima upoznaje javnost.

Videti N. 9

Videti P. 9

Član 12. Relevantni službenici za rodnu ravnopravnost u ministarstvima i opštinama

1. Sva ministarstva i opštine su obavezni da imenuju relevantne službenike za rodnu ravnopravnost sa dovoljnim profesionalnim kapacitetima i da izdvoje dovoljno sredstava iz budžeta kako bi koordinisale sprovođenje odredaba ovog zakona.

N. 10 Odgovori na upitnik ne pokazuju jasne dokaze o raspoloživosti budžeta za sprovođenje KPRR-a u određenoj instituciji, teritoriji i/ili sektoru. Većina ispitanika ima ograničene informacije o imenovanju službenika za RR u skladu sa ZRR-om. Takođe nema jasnih dokaza da li postoji pravilno razumevanje institucionalne odgovornosti prema KPRR-u i ZRR-u. Imenovani službenici RR-a u pojedinim slučajevima su postavljeni u odeljenjima za ljudske resurse, čime se odstupa od svrhe zadatka pozicije od planiranja, programiranja, zastupanja u jednostavnim administrativnim zadacima.

P. 10 Zajednički konsultativni sastanci sa resornim ministarstvima, Ministarstvom lokalne samouprave, Asocijacijom opština, regionalnim razvojnim agencijama, donatorima koji rade u oblasti RR-a, ljudskih prava, socijalne inkluzije na Kosovu, i rukovodstvom ARR-a mogu se koristiti kao instrumenti za zagovaranje povećanja odgovornosti i dostupnosti resursa među donosiocima odluka i donatorima. Analiza situacije i/ili informativne napomene o trenutnom napretku sprovođenja KPRR-a mogu prethoditi pripremama i diskusijama na ovim sastancima. Novi program o rodnoj ravnopravnosti treba takođe da obuhvata okvir ciljeva i pokazatelja za podršku praćenja napretka u njegovom sprovođenju.

	<p>Član 13. Ombudsman</p> <p>Ombudsman je institucija za ravnopravnost koja se bavi predmetima rodne diskriminacije, u skladu sa procedurama utvrđenim Zakonom o ombudsmanu.</p>	<p>N.11 Odgovori dotične institucije na upitnik pokazuju jasne dokaze o relevantnosti između njenog funkcionisanja i ZRR-a. Konkretna institucija navodi da nema dovoljno sredstava i da se raspoloživa sredstva uglavnom koriste za prioritete potrebe i funkcije institucije. Prijavljeno je da je rodna jednakost osoblja u skladu sa kriterijumima ZRR-a o kvoti [čl.6.8]. Institucija prijavljuje da su oblasti RZN-a i trgovine ljudima, prioritetni problemi koji su blisko povezani sa njenim funkcionisanjem i ZRR-om. Ne prijavljuju se podaci o rodno odgovornom budžetiranju niti dalji koraci koji se preduzimaju u smislu rodne integracije u praksi rada, uz izgovor ograničenih finansijskih resursa.</p>	<p>P. 11 ARR će morati da održi redovne sastanke [koji mogu dovesti do institucionalnog partnerstva] sa Ombudsmanom kako bi dobili ažurirane informacije o slučajevima kršenja ZRR-a, ali i da razgovaraju sa odgovarajućom stranom o pitanjima vezanim za institucionalni učinak u skladu sa kriterijumima ZRR-a, preduzimanju zajedničkih inicijativa, programa i kampanja zagovaranja uvođenja načela rodne ravnopravnosti, rodno odgovornog budžetiranja. Deo ovih diskusija takođe treba da budu preventivne mere, redovno praćenje, rodno odgovorne politike i rodno odgovorno obrazovanje kao proširen program saradnje i partnerstva između dve institucije.</p>
	<p>Član 14. Političke stranke</p> <p>Političke stranke su svojim delima</p>	<p>N. 12 Odgovori na upitnik ne prijavljuju</p>	<p>P. 12 Kontrola programa političkih</p>

	<p>obavezne da sprovedu mere za promovisanje jednakog učešća muškaraca i žena u organima i telima stranke u skladu sa odredbama člana 6. ovog zakona.</p>	<p>podatke iz političkih stranaka na Kosovu. U svom istraživačkom pristupu, instrumentu nedostaje diferencijacija između ciljanih ispitanika prema njihovim specifičnostima. U datom slučaju nije jasno da li su odgovore na pitanja dale samo parlamentarne ili sve registrovane stranke i učesnice u Centralnoj izbornoj komisiji. Mreža žena [nevladina organizacija] potvrđuje u svojim odgovorima na upitnik da, prema podacima koji su im dostupni, političke stranke zaostaju u usklađivanju sa ZRR-om i određenim merama RR-a, kao što su kvota na izborima, zastupanje. Mreža žena smatra da za ove identifikovane nedostatke nisu odgovorne samo politički subjekti, već i Centralna izborna komisija.</p>	<p>stranaka, koje zasedaju u parlamentu kako bi razmotrile: a) usklađenost sa ZRR-om i KPRR-om; b) njihove političke obaveze, obećanja o osnaživanju žena i relevantna pitanja socijalne inkluzije; c) govor mržnje i opravdanje nezakonitih mera koje utiču na rodnu ravnopravnost na Kosovu.</p> <p>Radionice za razvoj kapaciteta sa članovima opštinskih saveta za rešavanje pitanja uvođenja rodne ravnopravnosti i rodno odgovornog budžetiranja u donošenju odluka na lokalnom nivou.</p> <p>Vežba o rodnoj proceni zakona o kojima se raspravljalo, nacrt zakona koji su podneseni parlamentarnoj komisiji, inicijalno se sprovodila sa studentima prava i ekonomije na Univerzitetu u Prištini.</p>
<p>e) Jednaka zastupljenost i učešće roda</p>	<p>Član 5 Opšte mere za sprečavanje rodne</p>		

diskriminacije i osiguranje rodne ravnopravnosti

1. U cilju sprečavanja i eliminisanja rodne diskriminacije i postizanja rodne ravnopravnosti, institucije Republike Kosovo, koje uključuju tela na svim nivoima zakonodavnih, izvršnih, sudskih i drugih javnih institucija, odgovorne su za sprovođenje zakonodavnih i drugih mera uključujući:

1.4. Osiguranje da su postupci odabira, regrutovanja i imenovanja, uključujući i za vodeće pozicije, u skladu sa zahtevima za jednaku zastupljenost žena i muškaraca;

N.13 Odgovori na upitnik pružaju veoma ograničene podatke o zapošljavanju i imenovanjima, uključujući vodeće pozicije. Nisu predviđene ili preduzete posebne mere u nekoliko slučajeva gde nedostaje jednaka zastupljenost. Ciljane institucije daju odgovore na pitanja o ovom posebnom problemu samo u kvantitativnom smislu. Njihovo opravdanje usklađivanja sa

RR. 13 Sporazum o saradnji sa Ministarstvom javne uprave, IKJA-om i Komisijom za civilnu službu za organizovanje i praćenje zapošljavanja civilnih službenika u potpunoj usklađenosti sa Zakonom o RR.

Osoblje ARR-a treba da bude uključeno u panele/postupke izbora/zapošljavanja za pozicije na visokom nivou u okviru Civilne službe Kosova, preduzetih od strane

	standardima odnosi se samo na Zakon o civilnoj službi.	Saveta o pozicijama višeg rukovodećeg nivoa. Obuka službenika iz oblasti ZRR-a u resornim ministarstvima u pogledu praćenja ZRR-a i primena Zakona o civilnoj službi na radnom mestu.
1.6. Osiguranje jednake zastupljenosti žena i muškaraca na svim konferencijama, sastancima, seminarima i obukama u zemlji i van nje; ;	Videti N.6	Videti R. 6
<p>Član 6 Posebne mere</p> <p>1. Javne institucije preduzimaju privremene posebne mere kako bi ubrzale ostvarivanje stvarne jednakosti između žena i muškaraca u područjima gde postoje nejednakosti.</p> <p>2. Posebne mere mogu uključivati:</p> <p>2.1. Kvote za postizanje jednake zastupljenosti žena i muškaraca;</p>	N.14 Uprkos ograničenjima, odgovori na upitnik pružaju interesantne podatke, mada ograničene u pogledu	R. 14 Sprovesti rodnu procenu primene Zakona o civilnoj službi i uticaja na svim nivoima javne uprave sa posebnim fokusom

primene kvote od 50%. U većini ciljanih institucija ova kvota se ne primenjuje iz više razloga. Međutim, postoje dve glavne identifikovane prepreke: a) kada je reč o zapošljavanju, postupci se u većini slučajeva upućuju i opravdavaju u skladu sa Zakonom o civilnoj službi, gde je načelo jednakih mogućnosti uravnoteženo meritokratijom. *Zato smo izabrali najboljeg kandidata prema ZCS-u, i to muškarca, što potvrđuju ispitanici;* b) postoji očigledan nedostatak svesti i primenjenog znanja između aktera institucionalnog upravljanja o praktičnim zahtevima primene ZRR-a u internom institucionalnom upravljanju, sektorskim politikama i srodnim javnim službama;

Postoje i drugi nedostaci koji doprinose ovim problemima, kao što su nedovoljni ljudski resursi, neadekvatno planiranje i nedostatak podataka, strukture koje

na paritet kvote [član 6.8];

Sporazum o saradnji sa Ministarstvom javne uprave, IKJA-om i Komisijom za civilnu službu za organizovanje i praćenje zapošljavanja civilnih službenika u potpunoj usklađenosti sa ZRR-om.

Osoblje ARR-a treba da bude uključeno u panele/postupke izbora/zapošljavanja za pozicije na visokom nivou u okviru Civilne službe Kosova.

Obuka službenika iz oblasti ZRR-a u resornim ministarstvima u pogledu praćenja ZRR-a i primene Zakona o civilnoj službi na radnom mestu.

Predložiti lingvističku korekciju klauzule na svim službenim jezicima:

[Čl. 6.8]... postiže se kada je osigurana minimalna zastupljenost od pedeset procenata (50%) za svaki rod ...

[Čl. 6.8] ... postiže se kada je osigurano da

		<p>se preklapaju i slaba međuinstitucionalna komunikacija/saradnja.</p> <p>Posebno zbujujuća tačka se nalazi u samoj odredbi u kojoj se navodi [cit]:</p> <p><i>... postiže se kada je osigurana minimalna zastupljenost od pedeset procenata (50%) za svaki pol.</i></p> <p>Artikulisanjem „minimalne“, odredbe održavaju se standardi koji se mogu izmeriti. Zbog toga se maksimalni nivo zastupljenosti može tumačiti kao implicitan, ali nedostaje u datoj odredbi.</p>	<p><i>zastupljenost nije manja od pedeset procenata (50%) za svaki rod...</i></p>
2.2. Podržati programe za povećanje učešća manje zastupljenog pola u odlučivanju i javnom životu;	N.15 Kao što je potvrđeno od prikupljenih podataka i opisa u Prilogu 1 ¹³ , standard rodne ravnopravnosti, odnosno Člana 6.8 Zakona o RR, nastavlja da bude nepovoljan u civilnoj službi. U 2015. godini samo 5.2% ili 3 od 58 viših rukovodećih pozicija u Vladi su predvodile žene ¹⁴ , a što se tiče ukupnih viših	R.15 ARR treba da preuzme vodeću ulogu u koordinaciji svih programa koji se preduzimaju na nacionalnom nivou i u skladu sa ovim konkretnim članom ili ZRR-om uopšte. Da bi se to postiglo, ARR mora da pregleda sve aktuelne nacionalne inicijative koje se preklapaju sa ciljevima ZRR-a, da se sastaje sa	

¹³ Prilog 1: Kvantitativni podaci za žene na višim/rukovodećim pozicijama u javnoj administraciji Kosova

¹⁴ Učešće žena u odlučivanju na Kosovu – Kosovski centar za rodne studije (KCRS), Priština, januar 2017.

		<p>rukovodećih pozicija 26.1% ili 301 od 1155 pozicija su rukovodile žene. Važno je napomenuti da su žene držale više rukovodeće pozicije u samo tri ministarstva.</p> <p>Ispitanici odgovorima na upitnik potvrđuju da nije izvršena dodela finansijskih i ljudskih resursa za podršku potrebnih mera ili programa koje će preduzeti javna institucija. Odgovori na upitnik pružaju jasne dokaze da planiranje mera na osnovu ZRR-a i KPRR-a ili nije primenjivo ili je veoma ograničeno (učesće u sponzorisanim obukama/radionicama) u resornim ministarstvima i opštinama. Ispitanici su ukazali na nedostatak sredstava i nedovoljan broj članova osoblja kako bi opravdali takve nedostatke.</p>	<p>akterima koji sprovode te programe i gradi sinergije koje pomažu u praćenju okvira ZRR-a i KPRR-a/identifikovanju kritičnih/hitnih pitanja i uspostavljanju novih intervencija za zagovaranje/razvoj.</p> <p>ARR će takođe morati znatno da poboljša komunikaciju sa javnošću, angažovanjem medija kao partnera, a ne kao provajdera, u pogledu objavljivanja poruka, rešavanja nejednakosti, RZN-a i promocije šampiona za RR u različitim sektorima, institucijama i zajednicama širom Kosova.</p>
7. Zakonodavna, izvršna, pravosudna tela na svim nivoima i druge javne institucije dužne su da usvoje i sprovedu posebne mere za	F.16 Uprkos usvojenom zakonodavstvu, proširenja institucionalnog rodnog sastava, raspoložive pomoći i aktivnoj ulozi	R.16 ARR treba da uvede mehanizme i instrumente za nadzor nad merama kako bi nadgledao učinak ciljanih institucija, usklađenost aktivnosti	

<p>povećanje zastupljenosti nedovoljno zastupljenog pola, dok se ne postigne jednaka zastupljenost žena i muškaraca u skladu sa ovim zakonom.</p>	<p>NVO-a i mreža u zagovaranju rodne ravnopravnosti na Kosovu, zakonodavna, izvršna, pravosudna tela na svim nivoima i druge javne institucije pružaju vrlo ograničene podatke kao odgovor na upitnik u vezi sa usvajanjem i sprovođenjem posebnih mera. Potreba za posebnim merama je stvarna, a u nekim slučajevima potvrđena je od strane institucija. Nedostatak mera u većini slučajeva, kada su podaci dostupni, opravdan je nedostatkom sredstava. Međutim, čak i sa najboljim učinkom institucije u pogledu dostavljenih odgovora, nedostaju podaci o rodno odgovornom budžetiranju ili relevantnim praksama uvođenja načela rodne ravnopravnosti. Nedostatak regulatornih uputstava o rodno odgovornim politikama može ometati uspešnu primenu tih posebnih mera koje zahteva Zakona o RR.</p>	<p>sa odgovarajućim zakonom i razvrstao podatke po polu iz njihovih rezultata učinka. Pri tome, ARR će morati da uspostavi praksu saradnje sa nadzornim institucijama kao što su opšta Vrhovna revizija, Sudski savet Kosova, Tužilaštvo, Kosovska agencija za borbu protiv korupcije, Savet za medije, Autoritet za konkurentnost itd.</p> <p>Jasno partnerstvo sa lokalnim medijima i zajednicom novinara je neophodno kako bi se javnost kontinuirano obaveštavala o tome kako se ZRR primenjuje [zloupotrebljava] od strane javnih institucija i operatora u javnom sektoru.</p> <p>Svake godine ARR može doneti odluku da objavi napredak koji ostvaruju institucije i akteri u javnom sektoru u sprovođenju posebnih mera, obeležavanju šampiona za rodnu ravnopravnost i zagovaranju promena.</p>
<p>8. Jednaka rodna zastupljenost u svim</p>	<p>Videti N.14</p>	<p>Videti R.14</p>

	<p>zakonodavnim, izvršnim i pravosudnim organima i drugim javnim institucijama postiže se kada je osigurana minimalna zastupljenost od pedeset procenata (50%) za svaki rod, uključujući i njihove organe za upravljanje i odlučivanje.</p>		
	<p>Član 14 Političke stranke</p> <p>Političke stranke sa svojim aktima dužne su da sprovedu mere za promovisanje jednakog učešća muškaraca i žena u organima i telima stranaka u skladu sa odredbama člana 6. ovog zakona.</p>	<p>Videti N.12</p>	<p>Videti R.12</p>
	<p>Član 16. Zabrana rodne diskriminacije u programima socijalne sigurnosti na poslu</p> <p>2. Odredbe koje su u suprotnosti sa načelom jednakog tretmana obuhvataju one zasnovane na polu, bilo direktno ili indirektno, za:</p> <p>2.2. Utvrđivanje obavezne ili opcione</p>	<p>N. 17 Upitnik ARR-a ne uključuje odgovore</p>	<p>R.17 Sa druge strane, sve odgovarajuće</p>

prirode učešća u radu programa socijalne sigurnosti;

Ministarstva rada i socijalne zaštite. Prema ASK-u¹⁵ učešće radne snage u 2017. godini iznosilo je 43.0%, gde je broj žena koje pripadaju radnoj snazi iznosio 20%, dok je za muškarce iznosio 65,7%. Na Kosovu je 2017. godine bilo zaposleno 46.8% muškaraca radnog uzrasta u poređenju sa 12,7% žena radnog uzrasta. Isti izvor glasi: „Na pitanje da li imaju prava na svom glavnom radnom mestu, da bi imali koristi od šeme socijalne sigurnosti na poslu, podaci istraživanja su pokazali da samo 5.2% zaposlenih ima to pravo. Posebno ovaj zakon treba da razmotri radnike oba pola u velikoj meri ugroženosti.

institucije, Ministarstvo rada i socijalne zaštite, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo trgovine i industrije, Ministarstvo za ekonomski razvoj trebalo bi da uključe rodnu perspektivu/integraciju u procesu planiranja/odlučivanja. ARR treba da preuzme vodeću ulogu u koordinaciji svih programa koji se preduzimaju na nacionalnom nivou i koji se fokusiraju na socijalna ekonomska prava žena, osnaživanje žena iz ruralne oblasti, bezbednost i sigurnost na radu i itd. Da bi se ovo postiglo, ARR treba da pregleda sve aktuelne nacionalne inicijative koje se preklapaju sa gore pomenutim pitanjima i ženskom socijalnom zaštitom uopšte, da se sastaje sa Ministarstvom rada, Inspektoratom rada i akterima koji sprovode

¹⁵Istraživanje o radnoj snazi K2 – 2017, Serije 5: Socijalna statistika, Agencija za statistiku Kosova, Priština, oktobar 2017.

		<p>relevantne programe i gradi sinergije koje pomažu nadzornom okviru ZRR-a i KPRR-a/ identifikaciji kritičnih/hitnih pitanja i uspostavljanju novih intervencija za zagovaranje zaštite. Vlada mora izdvojiti dovoljno sredstva i resurse kako bi pomogla rodnu integraciju u resornim ministarstvima i sprovođenju programa za RR.</p>
--	--	--

3.2.2 Predloženi skup pokazatelja za praćenje zakona o RR-u

a) Statistički podaci razvrstani po polu	Članovi / odredbe navedene u tekstu Zakona	Verifikovani pokazatelji	Izvori podataka
	<p>Član 5. Opšte mere za sprečavanje rodne diskriminacije i osiguranje rodne ravnopravnosti</p> <p><i>1. U cilju sprečavanja i otklanjanja rodne diskriminacije kao i postizanja rodne ravnopravnosti, institucije Republike Kosovo na svim nivoima zakonodavne, izvršne, sudske vlasti i druge javne institucije su odgovorne za sprovođenje odgovarajućih zakonodavnih i drugih mera, uključujući:</i></p> <p>1.1. Analizu položaja žena i muškaraca u organizacijama i relevantnim oblastima;</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nivo sveobuhvatnosti, koherentnosti, učestalosti i dostupnosti u javnim domenima i službenim jezicima objavljenih podataka/izveštaja o napretku/analiza stanja; ▪ Broj, tipologija i nivoi postignutih položaja žena koje su zaposlene u javnoj upravi na centralnom i lokalnom nivou; 	<p>ARR, resorna ministarstva, ASK, Odeljenje za upravljanje civilnom službom/MJU, Policija Kosova, Okružni sudovi, opštine, UP, Privredna komora Kosova, NVO-i, mediji (spisak se može proširiti prema potrebi).</p>
	<p>1.8. Rodna podela svih podataka i prikupljenih statističkih informacija upisuje se, registruje,</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nivo sveobuhvatnosti, koherentnosti, učestalosti i dostupnosti u javnim domenima i službenim 	<p>ARR, resorna ministarstva, ASK, mediji, okružni sudovi,</p>

	obrađuje i dostavlja podatke Agenciji za statistiku Kosova.	jezicima objavljenih podataka;	Komisija za civilnu službu, opštine, UF, Privredna komora Kosova, NVO.
b) Rodno odgovorno budžetiranje	<p>Član 5. Opšte mere za sprečavanje rodne diskriminacije i osiguranje rodne ravnopravnosti</p> <p><i>1. U cilju sprečavanja i otklanjanja rodne diskriminacije kao i postizanja rodne ravnopravnosti, institucije Republike Kosovo na svim nivoima zakonodavne, izvršne, sudske vlasti i druge javne institucije su odgovorne za sprovođenje odgovarajućih zakonodavnih i drugih mera, uključujući:</i></p> <p>1.5. Uključivanje rodnog budžetiranja u svim oblastima, kao neophodno sredstvo za obezbeđenje poštovanja načela rodne ravnopravnosti u prikupljanju, distribuciji i određivanju izvora;</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Broj rodno odgovornih praksi budžetiranja i/ili sličnih finansijskih instrumenata u skladu sa ciljevima zakona o RR-u i relevantnim strateškim ciljevima postavljenim u međunarodnoj i evropskoj politici/pravnom okviru koji se primenjuje u kontekstu Kosova; ▪ Broj donetih sekundarnih zakonodavnih akata koji utiču na sprovođenje zakona o RR-u; 	ARR, Koordinacioni sekretariat Vlade, Službenici za RR na centralnom i opštinskom nivou, Kancelarija za dobro upravljanje, Ministarstvo finansija, Pravna kancelarija u KP-u, opštine, resorna

		ministarstva, NVO-i.
<p>Član 8. Funkcije i odgovornosti</p> <p><i>1. Agencija u svom delokrugu ima sledeće odgovornosti:</i></p> <p>1.4. Učestvuje u pripremi zakona, podzakonskih akata, strategija i programa kako bi se osiguralo uključivanje načela rodne ravnopravnosti i rodno budžetiranja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Broj sektorskih strategija i akcionih planova o rodnoj ravnopravnosti; ▪ Broj praksi pregleda zakonodavstva u skladu sa ciljevima zakona o RR-u i relevantnim strateškim ciljevima postavljenim u međunarodnoj i evropskoj politici/pravnom okviru koji se primenjuje u kontekstu Kosova; ▪ Broj donetih podzakonskih akata koji utiču na sprovođenje zakona o RR-u; ▪ Planirani broj aktivnosti za razvoj kapaciteta, programa i kampanja; 	ARR, Koordinacioni sekretarijat Vlade, Kancelarija za dobro upravljanje, Službenici za RR na centralnom i opštinskom nivou, Ministarstvo finansija, Pravna kancelarija u KP-u, Ministarstvo pravde, opštine, resorna ministarstva, NVO-i.
1.8. Organizuje obuku za uključivanje načela rodne ravnopravnosti i rodno budžetiranje institucija;	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Planirani broj aktivnosti za razvoj kapaciteta, programa i kampanja; ▪ Redovni izveštaji o aktivnostima sa podacima razvrstanim po polu u % muškaraca i žena, učesnika iz javnih institucija na centralnom i lokalnom nivou; 	ARR, KIJA, Asocijacija opština, resorna ministarstva, sudske i druge javne institucije, NVO-i
Član 12. Relevantni službenici za rodnu		

	<p>ravnopravnost u ministarstvima i opštinama</p> <p><i>2. Dužnosti i odgovornosti relevantnih službenika za rodnu ravnopravnost uključuju:</i></p> <p>2.2. Uvođenje načela rodne ravnopravnosti i budžetiranje u izradi i sprovođenju politika;</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Broj sektorskih strategija i akcionih planova o rodnoj ravnopravnosti; ▪ Broj donetih sekundarnih zakonodavnih akata koji utiču na sprovođenje zakona o RR-u; 	<p>ARR, KP, resorna ministarstva, opštine, sudske i druge javne institucije, NVO-i</p>
c) Organizaciono funkcionisanje Agencije	<p>Član 7. Agencija za rodnu ravnopravnost</p> <p>Agencija za rodnu ravnopravnost je izvršna agencija (u daljem tekstu Agencija) koja deluje u okviru Kancelarije premijera (KP).</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nivo ispunjenja u dodeljivanju osoblja i obezbeđivanju odgovarajuće infrastrukture odgovornih jedinica; ▪ Dovoljan nivo finansijskih resursa; 	<p>ARR, Odeljenje za upravljanje civilnom službom/MJU, Ministarstvo finansija.</p>
	<p>Član 9. Organizacija Agencije</p> <p>1. Agencijom upravlja izvršni direktor koji je odgovoran za administraciju, funkcionisanje i upravljanje Agencijom.</p>		
	<p>2. Imenovanje, razrešenje, funkcionisanje i odgovornosti izvršnog direktora vrše se u skladu sa relevantnim važećim odredbama na Kosovu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Broj donetih podzakonskih akata koji utiču na sprovođenje zakona o RR-u; 	<p>ARR, Ministarstvo finansija.</p>
	<p>3. Organizovanje, strukturisanje i</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Broj praksi pregleda zakonodavstva u skladu 	<p>ARR, Pravna kancelarija u</p>

<p>funkcionisanje Agencije reguliše se podzakonskim aktom koji predlaže Agencija i usvaja Vlada.</p>	<p>sa ciljevima zakona o RR-u i relevantnim strateškim ciljevima postavljenim u međunarodnoj i evropskoj politici / pravnom okviru koji se primenjuje u kontekstu Kosova;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Broj donetih sekundarnih zakonodavnih akata koji utiču na sprovođenje zakona o RR-u; 	<p>KP-u, Odeljenje za upravljanje civilnom službom/MJU.</p>
<p>Član 10. Finansiranje</p> <p>1. Sredstva za rad Agencije za rodnu ravnopravnost se obezbeđuju iz budžeta Republike Kosovo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nivo ispunjenja u dodeljivanju osoblja i obezbeđivanju odgovarajuće infrastrukture odgovornih jedinica; ▪ Dovoljan nivo finansijskih resursa; 	<p>ARR, Ministarstvo finansija.</p>
<p>Član 11. Kosovski program za rodnu ravnopravnost</p> <p>1. Agencija za rodnu ravnopravnost koordiniše pripremu Kosovskog programa za rodnu ravnopravnost, prati njegovo sprovođenje i godišnje izveštava Vladu o njegovom sprovođenju.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Broj sektorskih strategija i akcionih planova o rodnoj ravnopravnosti; ▪ Broj praksi pregleda politike/zakonodavstva u skladu sa ciljevima zakona o RR-u i relevantnih strateških ciljeva postavljenih u međunarodnoj i evropskoj politici / pravnom okviru koji se primenjuje u kontekstu Kosova; ▪ Broj donetih podzakonskih akata koji utiču na sprovođenje zakona o RR-u; 	<p>ARR, KP, NVO-i.</p>

		<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nivo sveobuhvatnosti, koherentnosti, učestalosti i dostupnosti objavljenih podataka u javnim domenima i službenim jezicima; 	
d) Uspostavljanje rodnih institucionalnih mehanizama	<p>Član 7. Agencija za rodnu ravnopravnost</p> <p>Agencija za rodnu ravnopravnost je izvršna agencija (u daljem tekstu Agencija), koja deluje u okviru Kancelarije premijera (KP).</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Nivo ispunjenja u dodeljivanju osoblja i obezbeđivanju odgovarajuće infrastrukture odgovornih jedinica; ▪ Dovoljan nivo finansijskih resursa; 	ARR, Odeljenje za upravljanje civilnom službom/MJU, Ministarstvo finansija.
	<p>Član 11. Kosovski program za rodnu ravnopravnost</p> <p>1. Agencija za rodnu ravnopravnost koordiniše pripremu Kosovskog programa za rodnu ravnopravnost, prati njegovo sprovođenje i godišnje izveštava Vladu o njegovom sprovođenju.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Broj sektorskih strategija i akcionih planova o rodnoj ravnopravnosti; ▪ Broj praksi pregleda politike/zakonodavstva u skladu sa ciljevima zakona o RR-u i relevantnih strateških ciljeva postavljenih u međunarodnoj i evropskoj politici / pravnom okviru koji se primenjuje u kontekstu Kosova; ▪ Broj donetih podzakonskih akata koji utiču na sprovođenje zakona o RR-u; ▪ Nivo sveobuhvatnosti, koherentnosti, učestalosti i dostupnosti izveštaja o 	ARR, KP, Parlamentarna komisija za rodnu ravnopravnost i ljudska prava, resorna ministarstva, opštine NVO-i.

	napretku u javnim domenima i službenim jezicima;	
2. Vlada razmatra i usvaja Kosovski program za rodnu ravnopravnost i godišnje izveštava Skupštinu o njegovom sprovođenju.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Broj praksi pregleda politike/zakonodavstva u skladu sa ciljevima zakona o RR-u i relevantnih strateških ciljeva postavljenih u međunarodnoj i evropskoj politici / pravnom okviru koji se primenjuje u kontekstu Kosova; ▪ Nivo sveobuhvatnosti, koherentnosti, učestalosti i dostupnosti izveštaja o napretku u javnim domenima i službenim jezicima; 	ARR, KP, Parlamentarna komisija za rodnu ravnopravnost i ljudska prava, resorna ministarstva, opštine NVO-i
<p>Član 12. Relevantni službenici za rodnu ravnopravnost u ministarstvima i opštinama</p> <p>1. Sva ministarstva i opštine su u obavezi da imenuju relevantne službenike za rodnu ravnopravnost sa dovoljno stručnim kapacitetima i da izdvoje dovoljno sredstava iz budžeta, za koordinaciju sprovođenja odredbi ovog zakona.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Broj, tipologija i nivoi prijava za rad žena u javnoj upravi na centralnom i lokalnom nivou; ▪ Nivo ispunjenja u dodeljivanju osoblja i obezbeđivanju odgovarajuće infrastrukture odgovornih jedinica; ▪ Dovoljan nivo finansijskih resursa; ▪ 	ARR, resorna ministarstva, opštine, Odeljenje za upravljanje civilnom službom/MJU, MALS, Asocijacija opština.
Član 13. Ombudsman		

<p>Ombudsman je institucija za rodnu ravnopravnost koja se bavi slučajevima vezanim za rodnu diskriminaciju, u skladu sa postupcima utvrđenim Zakonom o ombudsmanu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Broj donetih regulatornih akata koji utiču na sprovođenje zakona o RR-u; ▪ Nivo sveobuhvatnosti, koherentnosti, učestalosti i dostupnosti izveštaja o analizi stanja u javnim domenima i službenim jezicima; ▪ Broj prijavljenih slučajeva podnetih Nadzornom odboru civilne službe, Ombudsmanu o zlostavljanju i neprimerenom ponašanju, drugim nezakonitim radnjama vezanim za odredbe zakona o RR-u, Zakona o civilnoj službi, Zakona o zabrani diskriminacije; ▪ Planirane su brojne aktivnosti razvoja kapaciteta, programa i kampanja o rodnoj ravnopravnosti i srodnim pitanjima; 	<p>Ombudsman, ARR, NVO-i.</p>
<p>Član 14. Političke stranke</p> <p>Političke stranke svojim delima su u obavezi da sprovedu mere za promovisanje jednakog učešća muškaraca i žena u organima i organa stranke, u skladu sa odredbama člana 6. ovog Zakona.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Broj, tipologija i nivoi osmišljenih mera; ▪ Broj, tipologija i nivoi sprovedenih mera; ▪ Nivo usklađenosti predloženih mera sa Kosovskim programom o rodnoj ravnopravnosti; ▪ Dovoljan nivo finansijskih sredstava 	<p>ARR, Centralna izborna komisija, Parlament, NVO-i</p>

namenjenih sprovođenju predloženih mera;

- Planirane su brojne aktivnosti razvoja kapaciteta, programi i kampanje o rodnoj ravnopravnosti i srodnim pitanjima;

e) Jednaka zastupljenost polova i učesće	<p>Član 5. Opšte mere za sprečavanje rodne diskriminacije i osiguranje rodne ravnopravnosti</p> <p><i>1. U cilju sprečavanja i otklanjanja rodne diskriminacije kao i postizanja rodne ravnopravnosti, institucije Republike Kosovo, uključujući organe na svim nivoima zakonodavne, izvršne, sudske vlasti i druge javne institucije su odgovorne za sprovođenje odgovarajućih zakonodavnih i drugih mera, uključujući:</i></p> <p>1.4. obezbeđivanje da procesi odabira, zapošljavanja i imenovanja, uključujući i vodeće pozicije, budu u skladu sa zahtevom za ravnopravnom zastupljenošću žena i muškaraca ;</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Broj, tipologija i nivoi prijava/kandidovanja/imenovanja žena u javnoj upravi na centralnom i lokalnom nivou ; ▪ Broj, tipologija i nivoi postignutih položaja žena koje su zaposlene u javnoj upravi na centralnom i lokalnom nivou ; ▪ Broj donetih regulatornih akata koji utiču na sprovođenje zakona o RR-u ; 	ARR, Odeljenje za upravljanje civilnom službom/MJU, ASK.
	<p>1.6. osiguranje jednake zastupljenosti žena i muškaraca na svim konferencijama,</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Broj, tipologija i nivoi prijava za žena učesnica iz javne uprave na centralnom i lokalnom nivou; 	ARR, KIJA, Rodni službenici u resornim

<p>sastancima, seminarima i obukama u zemlji i inostranstvu;</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Učešće na brojnim aktivnostima za razvoj kapaciteta, programima i kampanjama o rodnoj ravnopravnosti i srodnim pitanjima i podaci razvrstani po polu ; 	<p>ministarstvima i u opštinama.</p>
<p>Član 6. Posebne mere</p> <p>1. Javne institucije treba da preduzmu privremene posebne mere kako bi ubrzale ostvarivanje stvarne jednakosti između žena i muškaraca u područjima gde postoje nejednakosti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Broj, tipologija i projektovani nivoi mera ; ▪ Broj, tipologija i sprovedeni nivoi mera ; ▪ Nivo usklađenosti predloženih mera sa Kosovskim programom za rodnu ravnopravnost ; ▪ Nivo dovoljnih finansijskih sredstava namenjenih sprovođenju predloženih mera ; ▪ Broj aktivnosti planiranih za razvoj kapaciteta, programa i kampanja o rodnoj ravnopravnosti i srodnim pitanjima ; 	<p>ARR, resorna ministarstva, opštine, okružni sudovi .</p>
<p>2. <i>Posebne mere mogu uključiti:</i></p> <p>2.1. Kvote za postizanje jednake zastupljenosti žena i muškaraca;</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Broj, tipologija i nivoi prijave za posao i pozicije koje žene imaju u javnoj upravi na centralnom i lokalnom nivou ; ▪ Česti izveštaji o situaciji sa podacima razvrstanim po polu % muškaraca i žena, radnicima u javnoj upravi na centralnom i lokalnom nivou ; ▪ Doneseni broj podzakonskih akata koji utiču na sprovođenje ZRR-a ; 	<p>ARR, Komisija za civilnu službu, okružni sudovi, opštine, privredna komora, NVO-i, ASK .</p>
<p>2.2. Programi podrške za povećanje učešća manje zastupljenog pola</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Broj sektorskih strategija i akcioni planovi o rodnoj ravnopravnosti ; 	<p>ARR, KIJA, Rodni službenici u</p>

<p>u donošenju odluka i javnom životu;</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Doneseni broj podzakonskih akata koji utiču na sprovođenje ZRR-a ; ▪ Broj aktivnosti planiranih za razvoj kapaciteta, programa i kampanja o rodnoj ravnopravnosti i srodnim pitanjima ; ▪ Geografski nivo obuhvata akcionih planova za rodnu ravnopravnost / programa razvoja kapaciteta na opštinskom nivou ; 	<p>resornim ministarstvima i u opštinama, NVO-i,</p>
<p>7. Zakonodavna, izvršna, pravosudna tela na svim nivoima i druge javne institucije dužni su usvojiti i sprovesti posebne mere za povećanje učešća nedovoljno zastupljenog pola, dok se ne postigne ravnopravna zastupljenost žena i muškaraca u skladu sa ovim zakonom.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Broj, tipologija i projektovani nivoi mera ; ▪ Broj, tipologija i sprovedeni nivoi mera ; ▪ Nivo usklađenosti predloženih mera sa Kosovskim programom za rodnu ravnopravnost ; ▪ Nivo dovoljnih finansijskih sredstava namenjenih sprovođenju predloženih mera ; ▪ Broj, tipologija i nivoi prijava za posao i pozicije koje žene imaju u javnoj upravi na centralnom i lokalnom nivou nakon primene mera; ▪ Broj rodno primenjivih praksi budžetiranja i / ili sličnih finansijskih instrumenata u skladu sa ciljevima ZRR-a i relevantnim strateškim ciljevima postavljenim u međunarodnoj i Evropskoj politici / pravnom okviru koji se primenjuje u kontekstu Kosova; ▪ Broj planiranih aktivnosti za razvoj kapaciteta, programa i kampanja o rodnoj ravnopravnosti i srodnim pitanjima ; 	<p>ARR, Akademija pravde, ASK, Ministarstvo finansija, okružni sudovi, opštine, skupština.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Geografski nivo obuhvata akcionih planova za rodnu ravnopravnost na opštinskom nivou ; 	
<p>8. Jednaka rodna zastupljenost u svim zakonodavnim, izvršnim i pravosudnim organima i drugim javnim institucijama postiže se kada se obezbedi minimalna zastupljenost od pedeset procenata (50%) za svaki rod, uključujući njihove organe upravljanja i odlučivanja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Broj, tipologija i nivoi prijava za posao / imenovanja i položaja žena u javnoj upravi na centralnom i lokalnom nivou ; ▪ Broj aktivnosti planiranih za razvoj kapaciteta, programa i kampanja o rodnoj ravnopravnosti i srodnim pitanjima ; ▪ Česti izveštaji o situaciji sa podacima razvrstanim po polu o% muškaraca i žena, radnika u javnim institucijama na centralnom i lokalnom nivou ; 	<p>ASK, ARR, Odeljenje za upravljanje civilnom službom/MJU, MALS, mediji, opštine.</p>
<p>Član 14. Političke stranke</p> <p>Političke stranke su svojim radnjama obavezne da sprovedu mere za promovisanje jednakog učešća muškaraca i žena u organima i telima stranke u skladu sa odredbama člana 6. ovog zakona.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Broj, tipologija i projektovani nivoi mera ; ▪ Broj, tipologija i sprovedeni nivoi mera ; ▪ Nivo usklađenosti predloženih mera sa Kosovskim programom za rodnu ravnopravnost; ▪ Nivo dovoljnih finansijskih sredstava namenjenih sprovođenju predloženih mera; ▪ Broj, tipologija i nivoi prijava za posao i pozicije koje žene imaju u javnoj upravi na centralnom i lokalnom nivou nakon primene mera; 	<p>ARR, Centralna izborna komisija, skupština, NVO-i.</p>
<p>Član 16. Zabrana rodne diskriminacije u šemama socijalnog osiguranja na poslu</p>		

<p>2. <i>Odredbe suprotno načelu jednakog tretmana obuhvataju one zasnovane na rodu, bilo direktno ili indirektno, za :</i></p>		
<p>2.2. Utvrđivanje obavezne ili neobavezne prirode učešća u šemi za socijalno osiguranje na radu;</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dostupnost, učestalost i dovoljan stepen podataka razvrstanih po polu o učešću u šemi za socijalno osiguranje na radu ; ▪ Broj slučajeva kršenja učešća u šemi socijalne sigurnosti koji se prijavljuju ombudsmanu, ARR-u, službenicima za rodnu ravnopravnost, organizaciji za zaštitu ljudskih prava, inspekciji rada, strukturama za borbu protiv korupcije i organima za sprovođenje zakona; ▪ Broj rodno odgovornih praksi budžetiranja i / ili sličnih instrumenata finansiranja u skladu sa ciljevima ZRR-a i relevantnim strateškim ciljevima postavljenim u međunarodnoj i evropskoj politici / pravnom okviru koji se primenjuje u kontekstu Kosova; ▪ Klauzule o rodnoj ravnopravnosti uključene u Zakon o radu i srodni odnosi u javnom i privatnom sektoru na Kosovu ; 	<p>ARR, Ombudsman, Ministarstvo rada, Inspekcija rada, NVO-i</p>

3.2.3 Naučene lekcije

Kao opšte pravilo, procena uticaja ZRR-a sama po sebi ne određuje odluke, ali pruža empirijske podatke koji mogu pojasniti opcije dostupne za proces donošenja odluka. To je instrument koji se može iskoristiti za transformaciju razumevanja aktera koja je mera odgovarajuća i može pomoći u definisanju uloge moderne javne uprave. Ova praksa procene koja kombinuje ciljeve zagovaranja rodne ravnopravnosti i bolje regulacije može ojačati ili oslabiti stavove strana uključenih u donošenje odluka i njihovu sposobnost razjašnjenja preostalih tačaka. Njegova sposobnost da duboko promeni prirodu diskusije je jedan od razloga zašto je regulatorna procena uticaja kontroverzna i teška za sprovođenje. Slede dve vrste saveta koje su predviđene naučenim lekcijama/ načelima OECD-a, kako bi se pomoglo reviziji rodne perspektive kada se diskutuje i sprovodi regulatorna reforma radi poboljšanja upravljanja i jačanja institucija.

Tabela: Primena rodne perspektive u načelima OECD-a ¹⁶ u cilju postizanja regulatornog kvaliteta

Načelo OECD-a	Rodne perspektive
1. Usvojiti sveobuhvatne programe regulatorne reforme na političkom nivou koji utvrđuju jasne ciljeve i okvire za sprovođenje.	1. Da li je posvećenost rodu inkorporisana na visokom nivou unutar regulatorne reforme ili je dodatak (ili nije uključena u program)?
2. Proceniti uticaj i sistematski pregledati propise kako bi se osiguralo da ispunjavaju svoje ciljeve efikasno i efektivno u promenljivom i složenom ekonomskom i društvenom okruženju.	2. Da li proces revizije ispituje da li propisi imaju različite uticaje na muškarce i žene i utvrđuju da li su potrebne korektivne mere?
3. Osigurati da propisi, regulatorne institucije zadužene za sprovođenje i regulatorni procesi budu transparentni i ne-diskriminatorni.	3. Da li postoje mogućnosti da žene direktno ili indirektno učestvuju kroz grupe građanskog društva i da li postoji praćenje stvarnog učešća?
4. Pregledati i ojačati po potrebi obim, efikasnost i sprovođenje politike	4. Da li postoje prepreke za učestvovanje preduzeća u vlasništvu žena u javnim

¹⁶ 'Measuring Regulatory Quality' OECD Policy Briefs, april 2008.

5. Osmisliti ekonomske propise u svim sektorima kako bi se podstakla konkurencija i efikasnost i njihova eliminacija osim kada jasni dokazi pokazuju da su najbolji način za postizanje	5. Da li postoje administrativni zahtevi koji su, pored postavljanja ograničenja za preduzetnike u opštem smislu, posebno opterećujući za žene ili da li postoje oblasti u kojima imovinska ili druga prava žena
6. Ukloniti nepotrebne regulatorne prepreke u trgovini i investicijama kroz kontinuiranu liberalizaciju i povećati razmatranje i bolju integraciju otvorenosti tržišta kroz regulatorni proces, čime će se ojačati	6. Da li se žene suočavaju sa određenim preprekama u dobijanju pristupa za dobijanje kredita? Da li se žene suočavaju sa preprekama u pristupu obuci, savetodavnim uslugama ili drugim
7. Identifikovati značajne rodne veze sa drugim ciljevima politike i izraditi politike za postizanje tih ciljeva na načine koji	7. Da li su ove i druge rodne veze identifikovane i da li su kreatori politike podstaknuti da ih uzmu u obzir u aktivno

Na osnovu gore navedenih načela i razmatranja, postoje tri oblasti koje uopšteno predstavljaju prioritetnu zabrinutost ne samo u procesu regulatorne reforme i njenih ishoda, već pre svega i u odgovarajućim praksama uvođenja rodne ravnopravnosti. Svaka od njih mora biti rešena kako bi se oblikovala regulatorna reforma koja odgovara potrebama žena i rodnim perspektivama. Ove oblasti i neke od glavnih tačaka u svakoj oblasti su rezimirane u nastavku:

Uokvireni deo teksta 2. Prioritetna regulatorna reformska pitanja iz rodne perspektive¹⁷

Propisi koji se generalno prepoznaju kao uticaj na ulogu žena

Obrazovanje: pristup, diskriminacija, prioritet;

Zdravstvo i zdravstvena pitanja: pristup zdravstvenoj zaštiti, pristup porodičnoj zdravstvenoj zaštiti, pitanja vezana za rod;

¹⁷Uvođenje Rodne analize u regulatornim okvirima dr. Jennifer Bremer, Američki univerzitet u Kairu, predstavljen u "REŠAVANJE PROBLEMA RODNE RAVNOPRAVNOSTI U JAVNOM UPRAVLJANJU" OECD Uvodni sastanak rodne fokus grupe 18. maj 2009. Kairo, Egipat

Pitanja na radnom mestu: roda ravnopravnost na radnom mestu, pristup treningu, jednakosti plata, prisilni rad / trgovina ljudima;

Porodična pitanja: prava žena kao supruge i majke, razvod, nasilje;

Javni domen: ograničenje izgleda, ponašanja ili prisustva žena van kuće, pristup sudovima zakona, političkom učešću i civilnom društvu;

Uredbe na koje je potrebno povećati pažnju u smislu njihovog uticaja na žene

Imovinska prava;

Pristup kapitalu;

Pristup ne-ličnim uslugama Vlade;

Učešće u regulatornom procesu

Transparentnost: dovoljna da stvori mogućnosti za učešće;

Glas: javna diskusija dovoljna za pružanje mogućnosti za davanja inputa i ukazivanje na zabrinutosti, davanje predloga;

Odgovornost: izveštavanje o ishodima koji su dovoljni za podizanje i rešavanje problema u sprovođenju;

03

➤ 3.3 KONAČNE PREPORUKE

Sveobuhvatna preporuka ovog izveštaja o proceni naglašava da su dodatni napori, posebno od strane ARR-a, Ombudsmana, institucija i nedržavnih aktera koji rade na zagovaranju ljudskih prava, potrebni za razjašnjavanje koncepata, instrumenata za izradu i metodologija i izgradnje kapaciteta za uvođenje rodne ravnopravnosti unutar i izvan nacionalnih mehanizama. Poseban fokus treba staviti na uspostavljanje standarda i njihovu primenu u institucionalnom upravljanju na centralnom i opštinskom nivou.

Potrebno je nastaviti ciljne mere za poboljšanje pozicioniranja i učinka službenika za rodnu ravnopravnost na opštinskom nivou kako bi se prevazišle strukturne prepreke u primeni zakona o rodnoj ravnopravnosti.

Rad u oblasti revizije zakonodavstva, adaptacija kako bi se osigurala merljivo promovisanje rodne ravnopravnosti i efikasno sprovođenje relevantnih zakona trebala bi se proširiti i unaprediti u borbi protiv diskriminacije žena u svim sektorima.

Kapaciteti za političku analizu i savetovanje trebaju se ojačati unutar i izvan ARR-a kako bi se rodna perspektiva uvela u sve oblasti politike na nivou Vlade. Za poboljšanje takvog kapaciteta potreban je višestruki napor uključujući istraživanje, instrumente i obuke.

Prikupljanju podataka i statistika razvrstanih po polu, razvoju metodologija i instrumenata i analizi rodno-specifičnih istraživanja biće potrebna stalna promocija i podrška, jer su neophodni za razvoj rodno odgovornih politika i mera. ARR treba da uloži više napora kako bi osigurao da različita ministarstva i odeljenja u njihovim procesima planiranja i budžetiranja koriste postojeće podatke, statistike, istraživanja, instrumente i metode.

Kao deo sprovodljivih i efikasnih praksi praćenja koje sprovodi ARR, treba razviti pokazatelje kako bi se izmerio napredak u pogledu rodnog kvaliteta u širokom spektru oblasti. Ovi pokazatelji trebaju biti integrisani kao deo glavnih pokazatelja za praćenje političkih obaveza Vlade Kosova, tj. obaveza u pogledu EU integracija / SSP-a, nacionalnih programa za razvoj itd.

Efektivni sistemi praćenja i procene moraju biti osmišljeni u cilju procene učinka vlasti na centralnom i lokalnom nivou u ostvarivanju ciljeva rodne ravnopravnosti i naučenih lekcija za buduće mere.

Analize studija i procene kao i samoprocene treba sprovoditi tako da ARR može da identifikuje dostignuća, kao i ograničenja, prepreke i obećavajuće strategije za prevazilaženje istih.

Potrebno je uspostaviti kanale redovne komunikacije između ARR-a, resornih ministarstava, opština i drugih relevantnih državnih struktura i izraditi strategije kako bi se poboljšale sinergije i ojačala saradnja između njih u cilju ostvarivanja zajedničkih ciljeva.

Institucionalni aranžmani i pravila za koordinaciju moraju biti uspostavljeni, razjašnjeni i formalizovani i njihova primena kontrolisana kako bi se poboljšala koordinacija između ARR-a i ministarstava / odeljenja i opština.

Saradnja između ARR-a i rodni struktura ili mehanizama u drugim ograncima vlade, npr. parlamentarne komisije/parlamentarnih grupa, odgovornih institucija i autonomnih tela, kao i mehanizama na regionalnom i lokalnom nivou trebaju biti poboljšani.

Saradnju sa civilnim društvom, organizacijama žena i drugim socijalnim partnerima, posebno sindikatima, saveze sa novim akterima, kao što su mladi, žene iz ruralnih oblasti, treba izgraditi kako bi se proširila baza konstituenata.

Potrebno je unaprediti kapacitete osoblja ARR-a u smislu broja i rodne ekspertize. Rodna ekspertiza se može poboljšati putem regrutovanja stručnjaka za rodnu ravnopravnost i obuke osoblja o metodama i instrumentima za uvođenje načela rodne ravnopravnosti.

Potrebno je i izgraditi kapacitete osoblja van ARR-a, kao što su fokalne tačke za rodnu ravnopravnost i drugih službenika vlade. Instrumenti i metode dizajnirane za uvođenje načela rodne ravnopravnosti treba da budu uključeni u plan i program opštih obuka za vladine službenike.

Budžetska izdvajanja iz nacionalnih izvora trebaju biti povećana tako da ARR više ne bude zavisna od resursa spoljnih donatora i kako bi mogla održati sopstvene prioritete i program rada.

Trebalo bi uložiti više pažnje i napora kako bi se mobilisala i održala politička volja za promociju programa rodne ravnopravnosti i jačanje nacionalnih mehanizama. Protiv otpornosti na sprovođenje programa treba se boriti proširenjem osnove političke podrške pravima žena. ARR treba da izgradi strateške saveze sa udruženjima žena bez ugrožavanja autonomije i nezavisnog glasa potonjih.

Potrebno je stimulisati saradnju i razmenu sa regionalnim, EU i međunarodnim institucijama i procesima, jer se pokazalo da su efikasni u jačanju domaćih rodni mehanizama.

Iako je ovaj izveštaj bio zahtevan od strane ARR-a, napisan je uz uzimanje u obzir dva različita auditorijuma, sa kojima ARR treba da ostvari saradnju. Na prvom mestu to su

javne institucije (koje uključuju oba nivoa vlasti), od kojih se zakonom zahteva da deluju u skladu sa normama rodne ravnopravnosti. Međutim, naglasak je na javnim institucijama kao donosiocima odluka o pružanju usluga javnosti, s obzirom na to da je način na koji se ove usluge planiraju i pružaju predmet ZRR-a. Iako je većina javnih institucija svesna potrebe usklađivanja sa ZRR-om, mnogima nedostaje dovoljno razumevanja prirode i obima njihovih odgovornosti u sprovođenju ZRR-a. Kao posledica toga, sistemske organizacione promene koje su neophodne se teško sprovode, a rizici od kršenja ZRR-a, posebno u odnosu na privatni i porodični život, ponižavajući tretman i diskriminaciju, ostaju.

Ove povrede najverovatnije će iskusiti najugroženiji i marginalizovani ljudi u društvu, tj. žene prema statističkim podacima ASK-a, iako su to ljudi u odnosu na koje javna institucija ima veću obavezu. Važno je da se iz vida ne izgube razlozi zbog kojih se u ovom izveštaju razmatraju pristupi za postizanje boljeg razumevanja odnosa između rodne ravnopravnosti i poboljšanja u donošenju odluka. Glavni cilj je zaštita od rodno zasnovane diskriminacije, a zaključak je donošenje boljih javnih odluka i responzivnost ka svim građanima.

Drugi glavni auditorijum su kreatori politika u okviru KP-a, konkretno oni koji se bave javnom upravom. Iako je ZRR na snazi od 2015. godine i sadrži jasne odredbe za resorna ministarstva sa njihovim odgovornostima u pogledu sprovođenja zakona, odnosno u smislu potrebe da javne institucije usvoje pristup uvođenja načela rodne ravnopravnosti, u vladi je prepoznavanje značaja ovog imperativa i dalje na niskom nivou. Iako je u izradi politika o modernizaciji javne uprave usvojen pristup uvođenja načela rodne ravnopravnosti, šanse za sprovođenje promene u javnim institucijama i njihovima strukturama za pružanje usluga su male. Svako postavljanje ciljeva u smislu uvođenja načela rodne ravnopravnosti bi imalo dvostruke koristi za podizanje svesti o ovom programu u Vladi i podstaklo bi njegovu širu primenu na nivou cele zemlje.

Kao što se vidi iz ovog izveštaja, postoji mnogo stvari koje treba uraditi i koje treba istražiti u cilju pružanja podrške efikasnom sprovođenju pristupa uvođenja načela rodne ravnopravnosti u poboljšanju izrade i sprovođenja politika. Konkretno, potrebno je uspostaviti konsultacije sa resornim ministarstvima i opštinama o njihovim sopstvenim predlozima za efikasno praćenje standarda rodne ravnopravnosti i ljudskih prava i mogućnostima za usklađivanje napora. U isto vreme, inicijative, poput onih navedenih u

poglavlju II ZRR-a, a koje se odnose na praćenje u cilju završetka postavljanja ciljeva i povećanja verovatnoće njihovog postizanja, treba sprovesti.

Pretpostavci da će pristup uvođenja načela rodne ravnopravnosti dovesti do boljeg upravljanja i pružanja javnih usluga, kao i do opipljivih poboljšanja za građane, potrebna je veća empirijska osnova od trenutne. Potrebne su informacije o trenutnim nivoima razumevanja javnih institucija prirode ravnopravnosti i rodnih koncepata (konkretno, naglašavajući vrednost "uvođenja načela rodne ravnopravnosti") i informacije o obimu njihovih zakonskih odgovornosti (konkretno "pozitivne obaveze"). Razjašnjenje koje organizacije imaju zakonske odgovornosti u okviru ZRR-a, međutim, predstavlja preduslov za efikasno usklađivanje. Potrebno je istražiti efekte kombinovanja ispunjavanja zahteva rodne ravnopravnosti i ljudskih prava u javnim institucijama i posledičnih promena u infrastrukturi i procedurama. Primarno istraživanje niza javnih institucija na centralnom i lokalnom nivou treba preduzeti da bi se testirale tačke iz ovog izveštaja i prikupili dokazi o tome šta funkcioniše a šta ne. Istraživanjem bi trebalo da se traže dokazi najbolje prakse i sva posledična poboljšanja u sprovođenju politike i mehanizmi za praćenje u cilju njihovog daljeg razvoja. Rezultati istraživanja će obezbediti neophodne podatke kako bi informisali svaki okvir za praćenje kako bi se merio napredak u sprovođenju KPRR-a i njegov uticaj na upravljanje, javne usluge, i kako bi se ustanovilo koje vrste smernica treba pružiti javnim institucijama.

Smernice za javne institucije su očigledno prioritet. U zavisnosti od nalaza istraživanja, čini se da je javnim institucijama potreban instrument koji sadrži koncepte i zahteve opisane u ovom izveštaju. Specifičnost treba dati onome što se podrazumeva podsticanjem "pozitivnog pristupa" rodnoj ravnopravnosti. Već postoje dobre smernice o usklađenosti sa međunarodnim standardima i praksom o rodnoj ravnopravnosti, ali praktičnije informacije namenjene civilnim službenicima i drugim nedržavnim akterima korisno bi dopunile tekstove dostupne advokatima.

Što se tiče predloga za postavljanje ciljeva, više će se uspeha ostvariti u merenju procesa koje preduzimaju javne institucije nego u identifikovanju ishoda praksi uvođenja načela rodne ravnopravnosti u različitim sektorima i nivoima upravljanja. U pogledu merenja kvalitativnih poboljšanja, rodna ravnopravnost je na istom nivou kao i ostali zakoni o ljudskim pravima. Postoji teškoća u izradi i merenju ishoda u ovim oblastima. Ne bi, međutim, trebalo biti previše kritičan u pogledu procesa u ranim fazama, pod uslovom da

su ograničenja takvih procesa prepoznata na samom početku. Stabilni pokazatelji preduzetih mera i promene procedura ukazuju na tendenciju ka postizanju boljih ishoda.

Efikasnost većine mera predloženih u poslednjem poglavlju ovog izveštaja zavise od glavnog cilja. S obzirom na to da je cilj ovog izveštaja procena trenutnog uticaja odredbi ZRR-a i da na osnovu nalaza razvije okvir za praćenje kojim bi se postigli ciljevi ZRR-a i KPRR-a preko usvajanja uvođenja načela rodne ravnopravnosti i rodno odgovornog budžetiranja, javna uprava na centralnom i lokalnom nivou, aktivisti i grupe volontera trebaju biti uključeni u sve predloge koji se daju za ostvarivanje napretka u sprovođenju ovog zakona.